

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ ORTADOĞU
SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ
ANABİLİM DALI

**“SURİYELİ MÜLTECİ KRİZİ”Nİ YÖNETMEDE TÜRKİYEDEKİ
ULUSAL SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP SÜMEYYE DEMİRDAĞ

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ ANABİLİM DALI

***“SURIYELİ MÜLTECİ KRİZİ”Nİ YÖNETMEDE TÜRKİYEDEKİ ULUSAL SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ***

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP SÜMEYYE DEMİRDAĞ

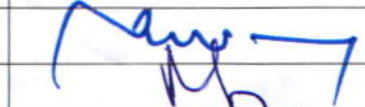

Danışmanı: DOÇ.DR. MUZAFFER KOÇ

İstanbul, 2018

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 506413008 no'lu Zeynep Sümeyye DEMİRDAĞ'ın hazırladığı "Suriyeli Mülteci Krizi"ni Yönetmede Türkiye'deki Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 11/10/2018 tarihinde saat 15:00 de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin kabulü ne OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr.Muzaffer KOÇ	<u>Olumlu</u>	
Prof.Dr.Ahmet TABAKOĞLU	<u>Olumlu</u>	
Dr.Öğr.Üyesi Abdurrahman BABACAN	<u>Olumlu</u>	

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 25/10/2018 tarih ve 2018/22-45 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

“SURIYELİ MÜLTECİ KRİZİ”Nİ YÖNETMEDE TÜRKİYEDEKİ ULUSAL SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

*Türkiye’deki Ulusal Nitelikli Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik
Faaliyetlerinin Analizi*

Zeynep Sümeyye Demirdağ*

Özet

Bu çalışma Suriye’den Türkiye’ye doğru 3 milyonun üzerindeki kitlesel hareket karşısında STK’ların başlangıçtan günümüze tutumları ve eylem planlarında gösterdikleri gelişme ile dönüşümleri irdelemektedir. Türkiye’deki Suriyeli mülteciler hususunda STK’ların faaliyet alanlarının neler olduğu, hangi alanlarda ağırlıklı olarak çalışıldığı veya hangi alanlarda faaliyetlerinin ne sebeplerle yetersiz kaldığı, çalışmaların sürdürülebilirliği, birbirleri ve devlet kurumları ile koordinasyonları değerlendirilmektedir. Kısacası bu insani krizin aşılması noktasında STK’ların nasıl ve ne derece bir etkisinin olduğu, yaptıkları faaliyetler üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylece Türkiye’nin aldığı son büyük dış göçün Türk STK yapılanmasına yansımaları ve aynı zamanda Suriyeli mültecilerin entegrasyon durumunu, dolayısıyla gelecekte karşılaşılabilecek kuvvetle muhtemel toplumsal başlıkları tahlil edebilmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda etkinlik gösteren ulusal STK’ların faaliyetleri tarihsel süreç göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Keywords: Suriyeli sığınmacı, Göç, Mülteci, Sivil Toplum Kuruluşları, STK

* Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi

Abstract

It is estimated that approximately 4 million Syrians have fled to Turkey, after the outbreak of the civil war in Syria. When considering the dimensions of this humanitarian tragedy, nonprofit organizations played a significant role in reaching and helping refugees in need of humanitarian assistance.

From the beginning of the war, 2011 March, up to 2018, this study analyzed the role of the NGOs regarding the Syrian refugee crisis on a large scale.

The study examined the nonprofit organizations' activities to find out what they have done for the Syrian refugees during the years of the civil war, and in this context, NGOs' motivation, challenges, and achievements analyzed within the process.

In short, the study aimed to understand the influence of the NGOs' to overcome the refugee crisis related to the Syrian civil war. In this regard, the coordination between NGOs and government agencies, long-term sustainability of relief works conducted by NGO's analyzed in chronological order.

Key Words: Syrian asylum seeker, Refugee, Non-Profit Organizations, NGO

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLO LİSTESİ	7
ŞEKİL LİSTESİ	8
KISALTMALAR	9
GİRİŞ.....	10

1. BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL SÜREÇ

1.1. Kavramsal Çerçeve	15
1.2. Tarihsel Süreçte Göç Hukuku.....	16
1.3. Suriye Krizi: Sığınmacılık, Mültecilik, Göçmenlik Ve Misafirlik Statüleri Sarmalında Suriyeliler.....	18
1.4. Türkiye’de Uluslararası Göç’e İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	19
1.5. “Suriyeli Misafirler”İN Türkiyede Toplumunda Yansımaları.....	20
1.6. Suriyeli Sığınmacılar Ve Sivil Toplum Örgütleri İlişkisi.....	23
1.7. Türk Sivil Toplum Yapılanmasının Gelişim Sürecinde Devlet ve Mülteci Dinamikleri.....	24

2. İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİLER İÇİN ÇALIŞAN ULUSAL STK FAALİYETLERİNİN İNCELEMESİ

2.1. Mültecilerin Stk Ve Devlet Kurumları Arasında Dağılımı.....	26
--	----

2.2. Türkiye’de ‘Kamu Yararına Çalışan Ve İzin Almadan Yardım Toplama Hakkına Sahip Stk’ların Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Çalışmalarının İncelenmesi.....	30
2.3. Türkiye’de Kamu Yararına Çalışan Ve İzin Almadan Yardım Toplama Hakkına Sahip STK’lar Ve Kurumsal Profilleri	30
2.3.1. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı.....	31
2.3.2. Deniz Feneri Derneği.....	31
2.3.3. Hayrat Vakfı.....	32
2.3.4. İnsan Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı.....	32
2.4. Sivil Toplum Kurumlarının Faaliyet Analizi.....	33
2.4.1. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı.....	33
2.4.2. Hayrat İnsani Yardım Derneği.....	41
2.4.3. Deniz Feneri Derneği.....	54
2.4.4. İnsan Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı.....	63

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR & DEĞERLENDİRME

3.1. Suriyeli Mülteci Çalışmalarına Reaksiyonu Üzerinden Toplumdaki Yansımaları İle Suriye Krizi.....	73
3.2. Stk’ları Zorlayan Yönleri İle Suriye Krizi.....	74
3.3. Türk Sivil Toplum Yapılanmasına Dönük Etkileri İle Suriye Krizi.....	76
3.4. Stk’ların Faaliyetlerini Yürütürken Güç Aldığı Değerler Ve Kullandıkları Dil “İnanç Temelli-Hak Temelli Stk Dilemması”.....	77
3.5. Stk-Devlet İlişkilerine Etkileri İle Suriyeli Sığınmacı Çalışmaları.....	79
SONUÇ	81
KAYNAKÇA	83

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1 : Yıllara Göre Her 1 Dakikada Zorunlu Göç İle Yer Değiştiren Kişi Sayısı.....	15
Tablo 2 : Suriyeli Sığınmacıların İş Gücü Piyasasına Etkilerine Dair Toplumsal Algı.....	21
Tablo 3 : Kira Fiyatları Üzerinden Suriyeli Sığınmacı Algısı.....	21
Tablo 4 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Suriye Yardım Başlıkları ve Kapsamı (2013-2017).....	36
Tablo 5 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı 2013-2017 Suriyeliler için Kullanılan Yardım Bütçeleri.....	37
Tablo 6 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı 2013-2015 Yıllık Genel Bütçe.....	37
Tablo 7 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Eğitim Grubu Yardım Bütçesi.....	43
Tablo 8 : Eğitim Yardımlarının Teslim Edildiği Kişi & Kurumlar.....	44
Tablo 9 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Barınma Yardım Bütçesi.....	44
Tablo 10 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Barınma Yardım Başlıkları.....	45
Tablo 11 : Barınma Yardımının Teslim Edildiği Kişi&Kurumlar.....	45
Tablo 12 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardım Bütçesi.....	46
Tablo 13 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardım Başlıkları	46
Tablo 14 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardımı Teslim Edilen Kişi&Kurumlar.....	47
Tablo 15 : Hayrat İnsani Yardım Derneği İnsani Yardım Başlık ve Bütçeleri.....	47
Tablo 16 : Hayrat İnsani Yardım Derneği 2014-2018 Suriye Nakdi Projeli Yardımlar Toplamı.....	53
Tablo 17 : Deniz Feneri Derneği 2012-2018 Suriye Yardım Bütçeleri.....	62
Tablo 18 : IHH Suriye İnsani Krizi Yurtiçi Yardım Başlık ve Bütçeleri.....	64

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Suriye Yardım Başlıkları.....	34
Şekil 2 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Suriye Yardım Faaliyet Bölgeleri.....	34
Şekil 3 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Suriyeli Mültecilere Yönelik Yardım Başlıkları.....	42
Şekil 4 : Deniz Feneri Derneği Suriye İnsani Krizi Yardım Başlıkları.....	54
Şekil 5 : Deniz Feneri Derneği Suriyeli Mültecilere Yönelik Faaliyet Bölgeleri.....	55
Şekil 6 : IHH 2011-2012 Suriye İnsani Krizi Yurt İçi Yardım Bölgeleri.....	64
Şekil 7 : IHH Vakfı, 2011-2012 Suriyeli Mülteciler'e Yönelik Yurtdışı Faaliyet Bölgeleri.....	65
Şekil 8 : IHH Suriye İnsani Krizi Yardım Başlıkları.....	66

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IDP	Internally Displaced People
IDSB	İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği
IGAM	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
IHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
MENA	Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi
SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TGTV	Türkiye Gönüllü Teşeküller Vakfı
YTK	Yabancı Tanıtma Kartı

GİRİŞ

Bu çalışma kısa bir süre zarfında Suriyeden Türkiye'ye doğru milyonlarla zikredilen göçün sosyal, siyasi, ekonomik etkilerinin nasıl bertaraf edilebildiği sorusunda sivil toplum örgütlerinin payını incelemektedir. Aynı zamanda STK'ların mültecilere etkisi kadar, sözkonusu durumun STK'lara dönük etkisini de saptayabilmek amaçlanmıştır.

Araştırma İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra görülen en büyük göç dalgasını meydana getiren Suriye iç savaşı ile Türkiye'nin aldığı ani kitlesel göç sonucu sosyo-ekonomik anlamda girilmesi düşünülen sıkıntılı sürecin daha kolay atlatılmasında STK'ların yadsınamayacak bir rolünün olduğu ve aynı zamanda bu denli büyük çaplı ve çok yönlü bir insani krizin aşılması için STK'ların gösterdiği performansın Türk sivil toplum yapılanması noktasında da önemli ve hızlı bir gelişime sebep olabileceği ihtimalini tespit ve ölçmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu insani krizin büyüklüğüne rağmen STK'ların aynı anda hem tüm yurt genelinde hem sınır dışında kapsamlı bir çalışma yürütebilmiş olması göz önünde bulundurularak, Türk sivil toplum örgütlenmesi adına kaydadeğer bir gelişme yaşandığı öngörüsünden hareketle yapıldığından; bu çalışmanın hipotezli tümdengelim'e dayandığı söylenebilir. Bu doğrultuda araştırmada bu öngörünün verilerle gerçekliğinin ve boyutlarının tesbitini yapmak hedeflenmiştir.

Zira sözkonusu insani krizin aşılmasında STK'ların rolüne dair yapılan bir analiz, dünya tarihinde özellikle Türkiye'ye ciddi etkileri olan bu son büyük mülteci krizini aşmada ne kadar yol alındığı ya da hangi konularda zorluk çekildiğini ortaya çıkarması açısından önem taşır. Çünkü bu sorular ileride ortaya çıkabilecek toplumsal konuları işaret edebilir. Üstelik STK'lar toplum-mülteci iletişiminin ilk ve önemli bir basamağını oluşturduğundan faaliyetleri mültecilerin sosyal hayata eklemlenmede ne aşamada olduklarını analiz etmek için de önemli bir ipucudur.

Bu çerçevede söz konusu insani krize STK'ların verdiği reaksiyonun, mültecilerin hayat koşullarını iyileştirmeye dair gayretlerinin hem Suriyeli mültecilere hem sivil toplum yapılanmasına etkileri irdelenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmaya yalnızca ulusal nitelikli STK'lar

konu edilmiştir. Araştırma evreninin bu şekilde sınırlandırılmasındaki amaç yerli STK'ların böylesi büyük çaplı ve kritik bir vaka karşısında ortaya koydukları performansı analiz edebilmektir. Üstelik devletin konunun provakasyona ve istihbarat çalışmalarına açık olması sebebiyle yabancı STK'lara bu konuda resmi bir şekilde aktif çalışma yürütmesi için gerekli izinleri vermekten mümkün olduğunca kaçınmış olması, devlet kuruluşları ve ulusal sivil toplum yapılanmaları ile yol almayı hedeflemiş olması bu araştırmanın yapılması için oldukça uygun bir zemin meydana getirmiştir. Dolayısıyla bu konuda çalışmış ve çalışmakta olan ulusal STK'ların faaliyetleri bir nevi Türk sivil toplum yapılanmasının gelişimini, nihai olarak geldiği noktayı hem mentalite hem pratik açısından gözler önüne seren bir vaka niteliği taşımaktadır.

Türk sivil toplum kurumlarının kendilerine yönelik bir öz değerlendirme yapması yönünde yapılan çalışmaların azlığı göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir boşluğu doldurmaya katkı sağlamak da hedeflenmektedir.

Konunun irdeleneceği STK'ların belirlenmesinde, konuyla ilgili çalışma yürütmüş STK'lar² arasından, yurtdışı bağlantısı bulunmayan ulusal nitelikli ve Türkiye genelinde çalışma yürütebilme hacmine sahip bir dernek veya vakıf olmak kriter olarak alınmıştır. Bu sebeple Suriyeli mülteciler konusunda ülkeler arası yapılmış zirvelere Türkiye'yi temsilen çağrılmış olan Hayata Destek ve SGDD Gibi STK'lar araştırma evrenine dahil edilmemiştir. Zira sürekli dış fonlamadan arındırılmış STK'ların düşünüş ve pratik açısından Türk sivil toplumunun resmini daha net ortaya koyması beklenmektedir.

İncelemeye alınacak STK'ları belirlemek için ciddi bir ön araştırma yürütülmüştür. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığının son verilerine göre³ Türkiye'de 11975 dernek, sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu sayının içinden Suriyeli mültecilere yönelik çalışma yürütmüş olanları saptamak için konuyla ilgilendiği bilinen STK'lar ve devlet kurumlarından bilgilendirme talep edilmiştir. Gelen listeler bir arada değerlendirilerek verilerin birbiriyle tutarlılığı kontrol edilmiş, daha sonra aralarından Türkiye çapında faaliyet yürütebilme, *yerli*

²Sivil Toplum Kuruluşları için Teknik Destek Projesi. TACSO E-Bülten Özel Sayı:Sığınmacı ve Mültecilerle Çalışan STK'lar ve Sivil İnisiyatifler , 2015.

³ T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. <https://www.dernekler.gov.tr/> (Erişim tarihi 09.12.2017).

bir sivil toplum örgütü olma, dış fonlamadan yararlanmama gibi araştırma kriterlerine uygunluk gösterenler saptanmıştır.

Bu doğrultuda faaliyet gösteren STK'lar ile görüşme talep edilmiş, ancak görüşmeler sonucunda bazı STK'ların veri paylaşmayı reddetmesinden ötürü araştırma evreni bakanlar kurulunca “Kamu yararına çalışan” ve “izin almadan yardım toplama hakkı” olduğu ilan edilen STKlar ile sınırlandırılmıştır. Halihazırda bu ünvana sahip olan Deniz Feneri, Hayrat Vakfı, Hüdayi Vakfı ve IHH vakfı ile araştırma yürütülmüştür.

Ele alınan sivil toplum kuruluşları hem kurumsallık hem şeffaflık anlamında Türk sivil toplum örgütlerinin iyi örneklerini temsil eden, operasyonel anlamda daha kapsamlı ve profesyonel hareket etme kabiliyetleri olan, ayrıca Suriyeli mülteciler konusunda yedi yılı aşkın süredir çok aktif şekilde çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarıdır. Böylelikle bu başlık altında yer alan sivil toplum örgütlerinin incelenmesi ile Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ve yerli sivil toplum yapılanmasında gelinen noktaya dair genel bir tablo çıkarmak mümkün olacaktır.

Bu çerçevede, bilgi birikimini genişletmek, konuya ilişkin gelişme ve değişimleri saptamak amacı taşıdığından çalışmada *Süreli Araştırma Yöntemi* kullanılmıştır.

Araştırmanın kapsamı ilk mülteci girişinin yapıldığı 2011'den 2018'e kadar olan dönem şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen periyod *ikincil veri analizi yöntemiyle* STK'ların faaliyet raporları değerlendirilerek analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonunda elde edilecek veriler ile STK'ların organizasyon düzeyi, etki alanı ve katılım düzeyinde durumunu da tahlil edebilmek amaçlandığından, bu hususun tahlil edilebilmesi amacıyla STK'ların faaliyet raporlarının yanısıra üyeleri ile de *yapılandırılmış* mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Faaliyet raporları, dernek yetkilileri tarafından teslim edilen döküman ve raporların yanısıra, derneklerin resmi web sitelerinde 7 yıllık geriye dönük detaylı tarama yapılarak derlenmiştir.

Kısacası araştırma:

-STK'ların web sitelerinde 7 yıllık geriye dönük detaylı tarama yapılarak faaliyet raporlarının incelenmesi,

-STK'ların 2011 yılından 2018'e kadar yaptıkları çalışmalar hakkında ulaştırdığı rapor ve dökümanların derlenmesi ve değerlendirilmesi,

-STK'ların konuya ilişkin tecrübe ve görüşlerinin alınması için çalışanlarıyla gerçekleştirilen yapılandırılmış mülakatlar olmak üzere üç hat üzerinden yürütülmüştür.

Kuruluşlardan ihtiyaç duyulan bilgiler yüzyüze görüşmeler, telefon ve email üzerinden sağlanmıştır.

Kullanılan bu araştırma yöntemleri sonucunda elde edilen veriler ile:

Söz konusu insani krizin aşılmasında belirlenen STK'ların Suriyeli sığınmacıların hayata eklenmesi ve hayat şartlarının iyileşmesi noktasında etkileri,

Bu zorlu konuda gösterdikleri gayretin Türk sivil toplum yapılanmasına bir etkisinin olup olmadığı sorularına cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışma 3 bölüm üzerinde ilerlemektedir. Tezin amacı, kapsamı, yöntemi ve sınırlılıkları hakkında verilen genel çerçevenin ardından ilk bölümde konuya ilişkin kavramların açıklaması yapılmıştır. Akabinde literatüre girmiş önemli araştırma ve raporlara yer verilerek konuya dair kapsamlı bir çerçeve çizilmiştir. Daha sonra Türkiye'nin göç, devlet ve sivil toplum ekseninde geçmişi hakkında bir fikir oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu arkaplan araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir.

İkinci bölümde Suriyeli Mülteciler için Çalışan Ulusal STK'ların profillerine yer verilerek, bu STK'ların faaliyetlerinin incelemesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde incelenen veriler neticesinde elde edilen bulgular ortaya konmuş ve Türkiye'nin aldığı son büyük göç'ün etkileri birçok boyutu ile değerlendirilmiştir.

Belirtilmiş olduğu üzere araştırma yöntemini belirlenen STK'ların resmi web siteleri ve STK'lar tarafından temin edilen faaliyet raporlarının yanısıra STK çalışanları ile gerçekleştirilen mülakatlar oluşturmaktadır. Fakat çalışmanın yapılmasında en büyük zorluğu ve zaman zaman engeli teşkil eden bazı STK'ların hayli tedirgin ve şüpheli tutumları, konunun çalışılmasını oldukça zorlaştırmıştır. Aynı tutum, faaliyet raporlarının derlenmesinde de yaşanmış ve bu yüzden raporlara ulaşmak uzun süren gayretler gerektirmiş, yine de ön araştırma

ile saptanmış olan bu konuda çalışan mevcut tüm STK'lerden istenilen düzeyde veri toplamak mümkün olmamıştır. Bazı STK'lar ön görüşmeye dahi sıcak bakmayarak kesin bir dille hiçbir bilgi paylaşmayacaklarını belirtmişlerdir. Bu noktada yerli STK'ların belki devletle yürüttüğü faaliyetler olabileceği, devlet ve mültecilerin güvenliği için bilgi paylaşmama yoluna gittikleri ihtimali üzerinde durulmuştur. Fakat özellikle uluslararası kuruluşların bünyesinde çalışma yürüten STK'lar tarafından daha fazlaca verilen bu tepkilerin nedeni anlaşılammıştır.

Diğer taraftan sözkonusu tutum, *göç ve mülteciliğin* masaya yatırıldığı pek çok mecrada dile getirilip şikayet edilmekte olan bir sorundur. Çünkü bu konuda çalışma yapmanın zor olması böylesi önem teşkil eden bir vakanın tüm yönleri ile incelenip anlaşılmasının ve de literatüre kazandırılmasının önüne geçmiştir. Dolayısıyla şimdiye kadar Mazlumder derneğinin⁴ ve Marmara Belediyeler Birliğinin⁵ İstanbulda yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik raporları ve iltica ve göç araştırmaları merkezi'nin (IGAM) "Sivil Toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar"⁶ başlığı ile Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis olmak üzere üç sınır ilinde yürüttüğü çalışmalar dışında bu konuya yönelik yapılmış benzer çalışmalardan bahsetmek oldukça zordur.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığını bazı STK'ların faaliyetlerini düzenli bir şekilde kayıt altına almaması oluşturmuştur.

Uzun süren görüşmeler sonucu bazı STK'ların titiz bir şekilde raporlama yapmamaları, bazı STK'ların bilgi paylaşmayı kesin bir dille reddetmeleri gibi nedenlerle araştırma evrenini daraltma yoluna gidilmiştir ve bu konuda en şeffaf ve en kapsamlı faaliyet yürütme kabiliyeti olan dört yerli STK ile çalışma yürütülmüştür.

Ayrıca resmi STK'ların dışında kayıt altına alınamayan yardımların varlığı da bu araştırmanın sınırlılıklarındandır. Yardım toplamanın ve faaliyet yürütmenin yasal yükümlülüğünün yanısıra uğraştırıcı bürokratik sürecine takılmak istemeyen gönüllü hareketlerden oluşan ve ciddi

⁴ Halim Yılmaz, *Türkiye`de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği- Tespitler, İhtiyaclar ve Öneriler*. (Mazlumder. Eylül 2013)

⁵ Doç.Dr. M.Murat Erdoğan, vd. *Kopustan Uyuma Kent Mültecileri/ Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*, (Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Ocak 2017)

⁶ Metin Çorabatır ve Fikret Hassa, *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye`deki Suriyeli Mülteciler İcin Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor*. (Ankara: IGAM, 2013)

boyutlara ulaştığı tahmin edilmekte olan görünmez yardımlar da gerçekleştirilmektedir. Ancak bunların tamamını saptamak ne yazık ki mümkün olmamaktadır.

I. BÖLÜM

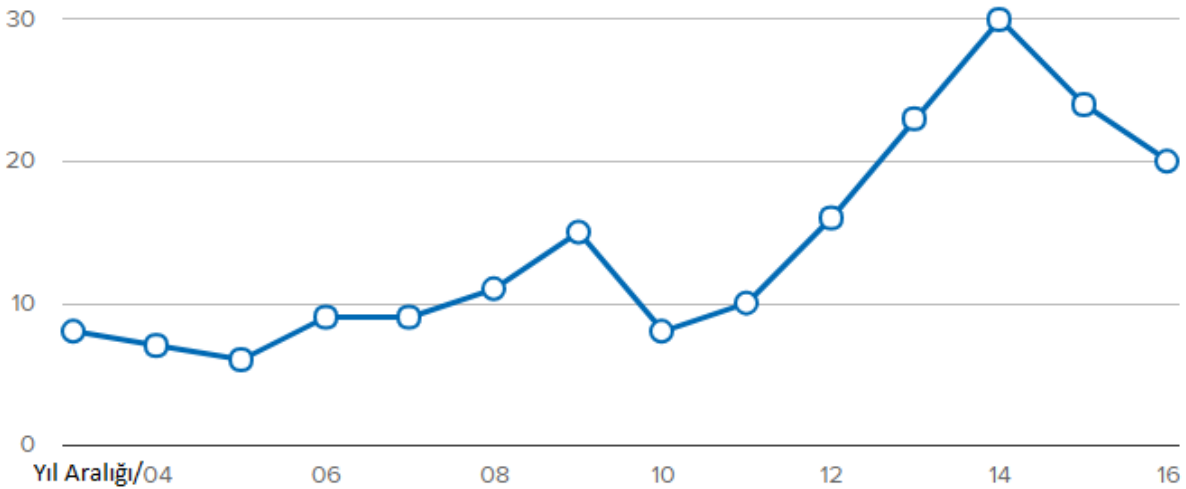
1.1.Kavramsal Çerçeve ve Tarihsel Süreç

Bugün çeşitli sebeplerle ülkelerinden ayrılan insanların başka ülkelerde yaşamını sürdürme fırsatı ararken karşı karşıya geldiği politik ve hukuki çatışmayı anlayabilmek adına uluslararası göç hukukuna dair düzenlemeleri ve oluşum sürecindeki çevresel şartları kavramış olmak gerekmektedir. Bunu anlamak önemlidir çünkü son yıllarda UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) tarafından ilan edildiği üzere ikinci dünya savaşından sonra görülen en büyük mülteci hareketliliği yaşanmaktadır. Her bir dakikada göç etmek zorunda kalan insanların sayısı son on yılda hızlı bir yükselişe geçmiştir. İstatistiklere göre 2003 yılında her 1 dakikada 8 kişi zorunlu olarak göç etmekte iken 2014 yılında bu sayı; 1 dakikada 30 kişi'ye yükselmiştir.

Tablo 1

Yıllara Göre Her 1 Dakikada Zorunlu Göç ile Yer Değiştiren Kişi Sayısı

1 Dakikada Yerinden Edilen Kişi Sayısı

Kaynak: The UN Refugee Agency. 2016. **Global Trends: Forced Displacement in 2016**. UNHCR, 19 June 2017. s.7

Üstelik bu kitlesel hareketliliğin yavaşlayacağına dair ufukta bir işaret olmadığından uluslararası göç hukuku giderek dünya gündeminde daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Ancak tartışmalar ekseriyetle duruma göre iyileştirme ve geliştirme etrafında değil mevcut yasaların bile uygulanamamasından ileri gelmektedir. Modern devletler tarafından kabul edilen göç düzenlemeleri ne yazık ki uygulama aşamasına gelindiğinde etkili olmamakta, dolayısıyla tarihsel süreçte göç hukukunda aslında çok da yol alınmadığını ortaya çıkarmaktadır.

1.2.Tarihel Süreçte Göç Hukuku

Göç ve göçmenlere ilişkin düzenlemeler getiren günümüz göç hukukundan önce göçlerin akıbeti üzerinde karar alıcı ve uygulayıcı dinamik dini kurumlardı. Antik Yunan dönemi ve 17.yy arasında göç etmek zorunda kalan insanlar dini inanışlarına göre himaye altına alınıyorlardı. Göç eden kişilere kutsal mekanlar tarafından sığınma verilebiliyor, bu kişiler koruma altına girmiş kabul ediliyorlardı. Fakat 17. yy' a doğru dinlerin devlet üzerinde tahakkümünün kırılması ve ulus devletlerin yükselişi ile bu durum da sona ermiş oldu. Zorunlu göçe maruz kalan insanlara sığınma ve koruma hakkı dini otoritelerce değil ulus devletler tarafından vermeye başlandı.⁷ Zaman içerisinde de bu çerçevede göç eden insanlara ilişkin yasal düzenlemeler şekillendi. Günümüz göç hukukuna zemin hazırlayan süreç, 20. yüzyılın başında büyük kitlelerin zorunlu göçüne sebebiyet veren Balkan Savaşları ile başlamaktadır. Birinci Dünya Savaşı ardından, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla beraber milyonlarca insan, Avrupa'nın çeşitli bölgelerine sığınmak durumunda kalmıştır. Bu hareketlilik, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında en üst noktaya ulaşmış ve Avrupa'da yirmi milyon insan yer değiştirmiştir⁸.

Bu yer değiştirmeler esnasında ortaya çıkan büyük insani trajediler sonucunda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma

⁷Adem Çiçeksoğüt, "Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü", **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2 (2012): 1-20, s.5-6 (Aktaran: Nurcan, 2012)

⁸Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye", **AÜHFD** 62 (4), (2013): 1007-1061, s.1011 (Aktaran: Peker, Sancar, 2001)

olanaklarından yararlanma hakkı vardır.” şeklinde sığınma hakkı tanımlanmıştır.⁹ Daha sonra 1950’de mültecilere yardım ve sürdürülebilir çözümler üretmek üzere Birleşmiş Milletler tarafından Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü kurulmuştur. Denilebilir ki BMMYK, I. Dünya savaşında Milletler Cemiyeti döneminde başlayan bir dizi kurumsal gelişmenin ürünüdür.¹⁰

Ancak II. Dünya savaşının akabinde ve hatta bir sonucu olarak kurulmuş olan örgüt doğal olarak görev önceliklerini ve hedeflerini Avrupa merkezli bir anlayışla belirlemekteydi.¹¹

BMMYK’nın kurulmasıyla eş zamanlı olarak 1951’de Uluslararası mülteci hukukunun en önemli belgesi kabul edilen Mülteci Sözleşmesi ile yapılan mülteciliğin tanımında da anlaşılacağı üzere;

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs”¹² şeklinde yapılan mülteciliğin genel tanımı bile Avrupa sınırlarının dışında hükümsüzdü.

1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci statüsünün kazanılması esas, taraf devletlerin, 1951 Sözleşmesi’nin yapıldığı tarihe kadar gerçekleşmiş olayları göz önünde tutarak, yükümlülüklerini sınırlamak istemelerinin bir sonucudur. Zamanla yeni gelişmelerin yaşanması ve sığınma arayan kişilerin sayısının hızla artması, bu hükmün gözden geçirilmesi gereğini doğurmuştur. Böylece Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü, kişilerin herhangi bir sınırlama olmaksızın, mülteci statüsüne dahil edilmeleri düşüncesinin etkisiyle ortaya çıkmıştır.¹³

⁹Adem Çiçeksöğüt, “Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü”, **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, (2017), s. 6

¹⁰Elif Uzun, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, (2016): 60-85, s. 63

¹¹The UN Refugee Agency, **Protecting Refugees and the Role of UNHCR**, UNHCR. (2014), s.14 <http://www.unhcr.org/509a836e9.pdf> (Erişim Tarihi 11.20.2017).

¹² Uzun, 2016, s.79-80

¹³ Tevfik Odman, **Mülteci Hukuku**, Ankara, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 1995, s. 41

1967 protokolü ile mülteci tanımında yer alan zaman ve mekana ilişkin vasıflar çıkarılmış ve nihayetinde mültecilik evrensel bir tanıma ulaşmıştır.

1.3. Suriye Krizi

Sığınmacılık, Mültecilik, Göçmenlik ve Misafirlik Statüleri Sarmalında Suriyeliler

Arap baharının rüzgarı ile Suriye’de halkının hükümete ilettiği talepleri sert bir tutumla bastırmaya çalışan Esed rejimi kendi halkına silah doğrultmuş ve bu süreç Suriye’de rejim yanlıları ile rejim karşıtlarının kanlı çatışmalar yaşadığı bir krize dönüşmüştür.¹⁴ Zira aylar süren barışçıl gösterilerle bir sonuç elde edemeyen rejim karşıtları rejimin saldırılarında can kayıplarının artmasıyla birlikte bir müddet sonra silahlı ayaklanmaya gitmiştir.¹⁵ Suriye’nin jeopolitik önemi nedeniyle çok sayıda ülkenin konuya müdahil olması ve Suriye toplumunun heterojen yapısı gibi faktörlerin etkisiyle durum kısa sürede kanlı bir iç savaşa dönüşmüş ve iç savaş tam bir kördüğüm halini almıştır.¹⁶ Bütün bu gelişmeler can güvenliği korkusu yaşayan yüz binlerce Suriyeliyi başta Türkiye olmak üzere diğer komşu ülkelere kitleler halinde sığınmak zorunda bırakmıştır.¹⁷ Uluslararası yasalara göre her mültecinin statüsü daimi ikametgahının bulunduğu ülkenin yasalarına veya eğer daimi ikmetgah yoksa bulunduğu ülkenin yasalarına tabidir.¹⁸

Fakat Suriye krizi ile ülkesini terk etmek zorunda kalan milyonlarca insan sığınma talep ettikleri ülkeler tarafından farklı şekillerde (sınırlara yığılan polis gücü veya karaya çıkmadan batırılan mülteci botları veya mülteci kampları gibi) karşılanmış veya statülendirilmişlerdir.

¹⁴ Nurettin Altundeğer, M. Ertuğrul Yılmaz, “İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye’ye Faturası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt no 21, Sayı 1 (2016), s.290 (Aktaran Hughes 2014:522-538)

¹⁵ Ufuk Ulutaş, Kılıç Buğra Kanat, Can Acun, “Sınırları Aşan Kriz Suriye”, **SETA Analiz**, Sayı 120, Mart 2015, s. 8

¹⁶ Oytun Orhan, “Suriye İç Savaşı ve Ortadoğu’da Güvenlik”, **Orsam Ortadoğu Analiz**, Cilt 6, Sayı 63, (Temmuz-Ağustos 2014), s.36

¹⁷ Dilek Canyurt, Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: **Türkiye’de Riskler, Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 48, (Mart-Nisan 2015), s.128

¹⁸ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, **Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu**, 2010, s.5

1.4. Türkiye’de Uluslararası Göç’e İlişkin Yasal Düzenlemeler

Yukarıda çizilen genel çerçeveden farklı olarak Türkiye Suriye’den kaçan insanlara önce uyguladığı “Açık Kapı Politikası” çerçevesinde “Geçici Koruma Statüsü” vermiş daha sonra Misafir olarak tanımlamıştır.¹⁹ İmzaladığı anlaşmalar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde Türkiye yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen yabancılara, Cenevre Sözleşmesi’nde tanımlanan kriterlere sahipse "Mülteci Statüsü"nü tanınmaktadır ve Türkiye’de daimi olarak ikametlerine izin vererek koruma altına almaktadır.²⁰

Avrupa dışındaki ülkelerden gelenler ise “sığınmacı” olarak statülandırılmaktadır. “Sığınmacı” yasalar tarafından kendi ülkesini terk ederek üçüncü bir ülkeye gidip orada sığınma talebinde bulunan kişi şeklinde tanımlanmaktadır.²¹

Türkiye’den sığınma talep eden yabancıların sığınma müracaatları incelendikten sonra Türkiye’de geçici olarak ikamet izni verilmektedir. "Sığınmacı statüsü" verilenlerin, başka bir ülkeye iltica etmesi beklenmekte ve bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Temsilciliği ile temasa geçilerek üçüncü ülkelere yerleştirilmesi sağlanmaktadır.²²

Misafir uluslararası anlamda yerleşme amacı olmayan kişilerin buldukları ülkeden başka bir ülkeye geçici bir süre için göç etmesi olayına denir. Türkiye’de ise misafir kavramı, “Geçici Koruma” rejimine tabi sığınma başvurusu sahibini ifade etmektedir.²³

Beri taraftan “Misafir” statüsü Türkiye’de halkın bir anda başka bir kültürden yüzbinlerce insanın sosyal hayata karışmasına karşın verebileceği tepkileri bertaraf etmesi açısından etkili bir tanımlama olmuştur.

Öyle ki kurulduğu dönemden bu yana farklı ülkelerden kabul ettiği sığınmacı sayısı iki milyon iken doksan yılda aldığı sığınmacı sayısından daha fazlasını Suriye krizi ile üç yılın içinde alan

¹⁹ Zafer Akbaş, Veysel Babahanoğlu ve Ercan Yelman, “Türkiyenin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğe ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, **1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Elazığ:13-15 Ekim 2016, s.98

²⁰TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, s.36 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf

²¹ Ergüven, Özturanlı, s. 1019 (Aktaran: Acer, Kaya, Gümüş, 2011, s.14)

²² TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, s. 36-37 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf

²³ Ersin Kaya Sandal, Mesut Hançerkıran, Mehmet Tıraş, “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, cilt 15, sayı 2 (2016), s. 466

Türkiye²⁴ sekiz yılda üç milyonun üzerinde sığınmacıyı ülkeye kabul etmiştir. Bu büyüklükte mülteci kabulünün yaratabileceği olası sıkıntıları genel anlamda gidermiş olsada; misafir tanımının statüsel haklara erişim açısından sığınmacılara getirdiği bazı zorluklar olmuştur. Yine de Türkiye üç buçuk milyonu aşan bir kitleyi yedi yılı aşkın bir süre boyunca misafir statüsü ile barındırarak göç literatüründe kaydadeğer bir örnek teşkil etmiştir.

1.5.“Suriyeli Misafirler”in Türkiyede Toplumsal Yankıları

Suriyeli mültecilere yönelik yapılan ve literatüre giren çalışmalar, raporlar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkelere odaklandığı görülmektedir. Araştırma konuları genel olarak mültecilerin göç alan ülkeye ekonomik etkileri ve haklarına ulaşım ulaşımadıkları üzerine yoğunlaşmaktadır.²⁵ Türkiye’de yapılmış olan araştırmalar ise daha ziyade toplumdaki mültecililik algısına odaklanmıştır. Araştırmalar ortaya çıkarmıştır ki halktaki Suriyeli mültecilere ilişkin algı oldukça çelişkili bir zeminde sürekli değişiklik göstermektedir.

Bu durum Suriyeli sığınmacı algısının birlikte yaşama deneyiminden ziyade duyular ve medya tarafından²⁶ şekillenmesinden ileri gelmektedir.

Sönmez ve Adıgüzel’in Suriyeden kaçarak Türkiyeye sığınan insanların oldukça büyük bir kısmını barındıran Gaziantep ilinde yürüttükleri ve dolayısıyla mültecilere karşı toplumsal tutumu ölçmek adına iyi bir örnek olan toplumsal algı araştırması²⁷ bu hususta önemli somut bulgulara ulaşmıştır. Araştırma sırasında görüşmecilerden şehrin en önemli sorununun tanımlanması istendiğinde; çevre, altyapı, ekonomi gibi cevaplar sıralanmıştır. Akabinde katılımcılara Suriyeli sığınmacıların sorun teşkil edip etmediği sorulduğunda ise katılımcılar sığınmacıların şehrin en önemli sorunu olduğunu ifade etmişlerdir.²⁸

²⁴ Zeynep Güranlı, “İşte 3 yıl sonunda Türkiye’deki Suriyeliler’in Durumu” **Hürriyet**, 25.05.2015 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-3-yil-sonunda-turkiyedeki-suriyelilerin-durumu-29098215> erişim tarihi; 08.04.2018

²⁵Pınar Yazgan, Deniz Eroğlu Utku, İbrahim Sirkeci, “Syrian Crisis and Migration”, **Migration Letters**, Transnational Press London, UK, vol.1 nu.3, 2015, s.186

²⁶ Mehmet Emin Sönmez, Fatih Adıgüzel, “Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, vol.16, nu.3 (2017), s. 799

²⁷ a.g.e. 2017

²⁸ Sönmez, Adıgüzel, s. 804-805

Yine bu alanda önemli bir çalışma Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nin yayınladığı “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum”²⁹ araştırmasıdır. Yapılan araştırma göstermiştir ki toplumun Suriyelilerle arasında çok ciddi bir kültürel mesafe vardır. Toplum Suriyelileri ekonomik yük olarak görmekte, huzuru ve düzeni bozacağından kaygı duymakta, vatandaşlık verilmesine hiç sıcak bakmamaktadır . Yine de bu endişelerle beraber toplumun yüzde 30’u “zulümden kaçanlara destek” anlayışı ile Suriyelilere direk ya da dolaylı bir şekilde maddi manevi destek vermektedir.³⁰

Merkezin kurucusu Murat Erdoğan tarafından benzer bir araştırma daha yapılmıştır. Erdoğan, Suriyeli mültecilere karşı toplumsal algının oluşmasında belirleyici bir dinamik olan medyanın bu algıyı nasıl yönlendirdiğini yazılı ve görsel basın üzerinden irdeleyen “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı” adlı raporunda³¹, medyanın mültecileri bir tehdit unsuru olarak sunarak toplumsal kaygıyı arttırdığını vurgulamıştır.

Beri taraftan yapılan araştırmalarda değişmeyen ortak bulgu Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz algının altında yatan en büyük sebebin aslında ekonomik kaynakların paylaşılmasından yani artan kira fiyatları ve ucuz işgücü konusundan ileri geldiğidir. Örneğin, Ekonomistler Platformu tarafından 2017 yılında yaptırılan araştırmada³² yayımlanan bulgulara göre, Suriyelilerin iş gücü piyasasına etkileri sorusuna yüzde 69.8 “Daha ucuza çalışarak Türklerin işsiz kalmasına neden oluyorlar” şeklinde olumsuz değerlendirmede bulunurken yüzde 26’lık bir kesim “Daha ucuza çalışıp şirketlerin karlılığını arttırdıklarını” düşünmektedir.

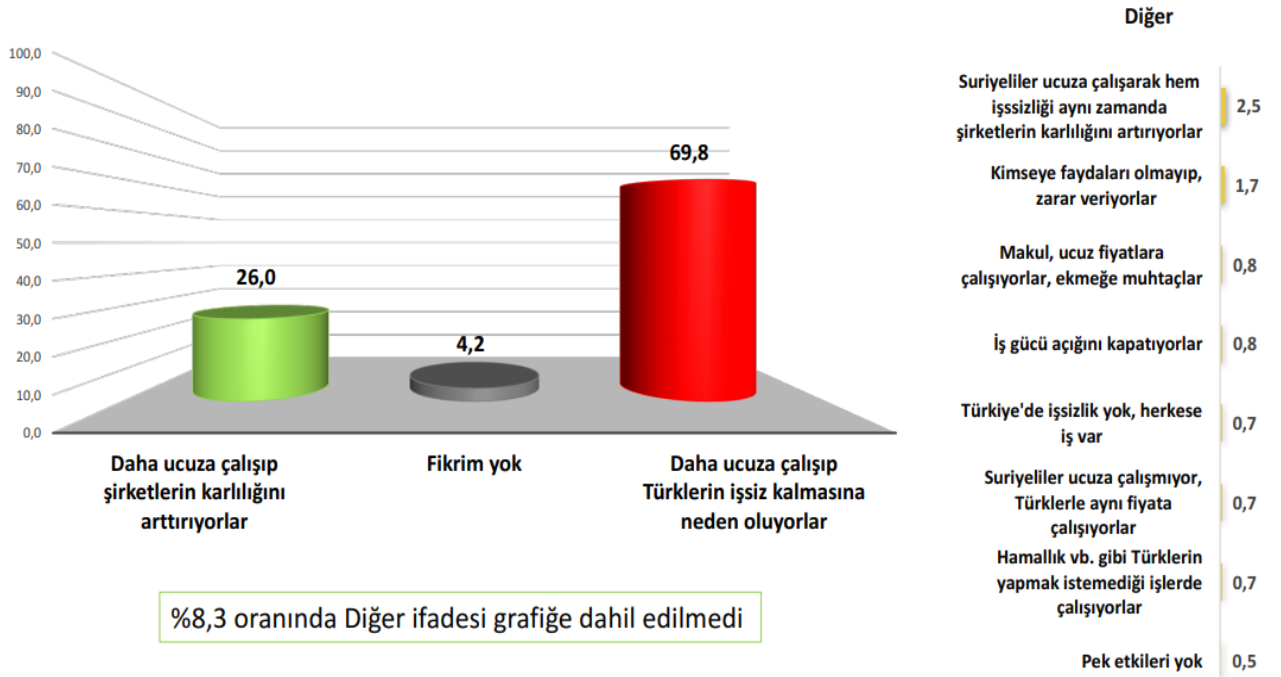
²⁹ Murat Erdoğan, “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, **Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi**, Ankara, 2015

³⁰ Erdoğan, s. 5-8-9

³¹ Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer, Tuğçe Çetinkaya, “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı”, **Liberal Perspektif: Analiz**, Sayı 5, Nisan 2017.

³² Ekonomistler Platformu, “Suriyeli Gündem Araştırması”, 2017, s. 7-9

Tablo 2: Suriyeli Sığınmacıların İş Gücü Piyasasına Etkilerine Dair Toplumsal Algı

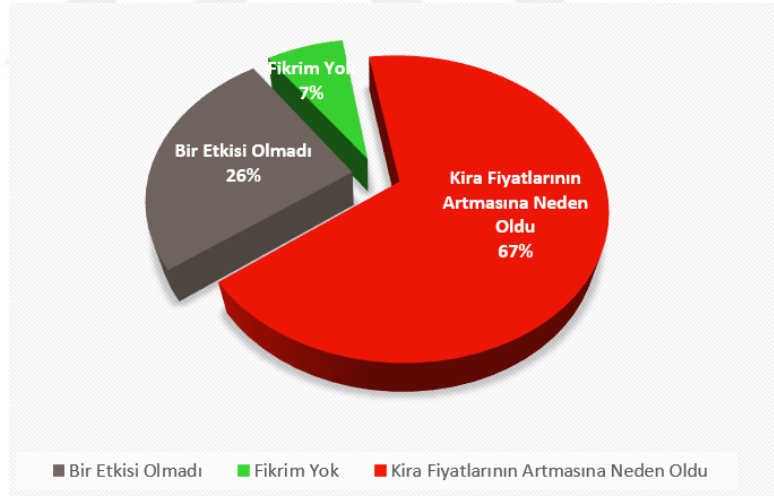

Kaynak: Ekonomistler Platformu, “Suriyeli Gündem Araştırması”, 2017, s. 8

Tablo 3: Kira Fiyatları Üzerinden Suriyeli Sığınmacı Algısı

“Suriyeliler şehrinizdeki ev kiralalarını etkiledi mi?” sorusu içinse yüzde 67.2’lik bir çoğunluk kiralarda artışa sebep olarak etkilediklerini ifade etmiştir.

Kaynak: Ekonomistler Platformu, “Suriyeli Gündem Araştırması”, 2017, s.9

“Suriyelilerin Türkiye’de asayiş ve güvenlik açısından etkilerini nasıl tanımlarsınız?” sorusuna ise yüzde 78.2 gibi bir çoğunluk “güvenlik sorunu yaratıyorlar” şeklinde görüş bildirmiştir.

Bu verilerden anlaşılacağı gibi mülteciler ve halk arasındaki çatışma büyük oranda kaynakların paylaşılmasından ileri gelmektedir. Ancak medya ve provakatif duyular halkın mültecilere karşı ekonomik hususların ötesine geçen sebeplere sarılmasına neden olmaktadır.

1.6. Suriyeli Sığınmacılar ve Sivil Toplum Örgütleri İlişkisi

Toplum ve Suriyeli sığınmacılar arasındaki ilişkiyi irdeleyen algı araştırmalarının çokluğuna karşın Türkiye’de Suriyeli mülteciler ile sivil toplum kurumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma örneklerine çok fazla rastlanmamaktadır.

Bu konuda yapılmış olan sınırlı sayıdaki araştırmalardan olan Machreath ve Sağnıç’ın çalışması³³ devlet kuruluşları, bürokratlar ve çeşitli sivil toplum örgütleri arasında düzenledikleri odak çalışması ile öne çıkan araştırmalardan biridir. Çünkü bu odak grup çalışması ile bir araya getirilen kişi veya kurumlar, hem devlet ile sivil toplum kuruluşları hem de sivil toplum kuruluşlarının birbirleri ile olan ilişkilerini tüm boyutlarıyla ortaya koymuştur.

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) tarafından hazırlanan araştırma raporu³⁴nda ise Suriyeli mülteciler için çalışma yürütmüş bazı sivil toplum örgütleri, bu örgütlerin nitelikleri ve kentli mültecilerle yapılan mülakatlar ile etraflı bir çalışma yapılmıştır. Ani ve kitleler halinde Türkiye’nin neredeyse tüm şehirlerine dağılan birçok mültecilerin kimliğini bildirmemesi yardımlara erişememelerine neden olurken bu sıkıntının ulusal, yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları ile giderilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.³⁵ Ayrıca rapor Suriyeli mültecilere yapılan yardımın büyük bölümünün inanç temelli STK’lar tarafından ulaştırıldığını, ülkenin büyük kentlerinde merkezi bulunan ulusal, laik, profesyonel türlerdeki STÖ’lerin geniş kapsamlı kampanya ve yardım faaliyetlerine rastlanmadığını³⁶ dile getirmiştir.

Mazlumder (İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği) 2013 yılında en fazla mülteci barındıran metropol şehirlerden biri olan İstanbul’da yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını saptayarak, yardımcı olabilecek sivil ve kamu kuruluşlarına yol haritası çizmeyi amaçladığı bir rapor³⁷ yayınlamıştır. Sivil örgütlerin ve kamu kurumlarının birlikte hareket etmesi halinde mültecilerin sorunlarının büyük ölçüde giderilebileceğinin altını çizen

³³ Helen Mackreath ve Şevin Gülfer Sağnıç, “Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler”, **Yurttaşlık Derneği Toplumsal Mutabakat, Barış ve İnsani Güvenlik Çalışmaları**, İstanbul, Mart 2017

³⁴ İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM, **Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**, Ankara, 2013.

³⁵ a.g.e., s. 18

³⁶ İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM, **Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**, Ankara, 2013, s. 19-20

³⁷ Halim Yılmaz, “Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği”, **İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği**, İstanbul, 2013, s.16

dernek, raporda temel sorunlar ve bu doğrultuda devlet ile sivil toplum örgütlerine düşen görevlere dikkat çekmeye çalışmıştır.

1.7. Türk Sivil Toplum Yapılanmasının Gelişim Sürecinde Devlet ve Mülteci Dinamikleri

Bu başlık altında Türkiye'nin göç ve sivil toplum ekseninde geçmişine dair bir fikir oluşturulmak istenmektedir. Bu hususlar araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi, Suriyeli mültecilerin Türk sivil toplum yapılanmasındaki etkilerinin yakalanması açısından gereklilik arz etmektedir.

Sivil toplum örgütü kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Tüm bu kavram çeşitliliğinin arasında sivil toplum örgütü en yalın haliyle “Toplumsal kalkınmayı hedefleyen, kar amacı gütmeyen toplum temelli kuruluş”³⁸ şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye’de sivil toplum örgütlerine katılımı 2006’dan 2016 yılına kadar 5 milyon yeni katılımcı ile %100’lük bir artış yaşanmıştır. Yine de 10 milyon’a ulaşan STK katılımcısı Türkiye nüfusunun ancak %13’üne tekabül etmekte ve STK’lara katılımın bu artışa rağmen hala oldukça düşük olduğunu göstermektedir.³⁹

Bu durumu Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) genel sekreteri Tefik Başak Esen şöyle açıklamaktadır.

Katılımın düşük olmasının en önemli nedeni Türkiye’de örgütlenmenin hâlâ olumsuz olarak algılanması hatta belirli dönemlerde artan baskıların da bir sonucu olarak örgütlenmekten korkulması. Örgütlenme özgürlüğünün en doğal uygulama biçimi olan “örgüt” kelimesi yerine kuruluş denmesi bile ülkedeki bu tedirginliğin bir sonucu!⁴⁰

Sözkonusu tedirginlik araştırma sırasında görüşülmüş olan birçok sivil toplum kuruluşlarında da saptanmıştır. Dernek veya Vakıflar geçmişte devlet erkleri ile yaşadıkları acı tecrübelerin bugün bile düşüncelerini özgürce dile getirmelerine ket vurduğunu ifade etmişlerdir.

³⁸ Eric . Werker, Faisal Z. Ahmed, “What Do Non-Governmental Organizations Do?”, December 2007, s.3
<https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/08-041.pdf> (Erişim Tarihi 13.05.2018)

³⁹Tefik Başak Ersen, “Türkiye’de STK’lar ve Son 10 Yıl”, **Aljazeera Turk**, 04. Şubat 2016
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-stklar-ve-son-10-yil> (Erişim Tarihi 03.05.2018)

⁴⁰ Ersen, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-stklar-ve-son-10-yil> (Erişim Tarihi 03.05.2018)

Bu durumda Türk siyasi tarihi içinde özellikle askeri darbelerin yadsınamaz bir etkisi olmuştur. Her darbe sivil toplum örgütlerini bir yandan sindirirken bir yandan sivil toplum kavramını biraz daha öne çıkarmıştır. 80'ler askeri darbesinin getirdiği asker-sivil karşıtlığı nedeniyle daha sık kullanılan bir kavram haline gelen sivil toplum kavramı, 12 Eylül askeri darbesiyle tırmanan devlet-yurttaş gerilimi sonucunda iyice öne çıkmıştır. Ancak yine de pasifleştirilmeye direnenememiştir.⁴¹ Anlaşılacağı üzere devlet ve sivil toplum kurumları uzun yıllar birbiriyle çatışan aktörler olmuşlardır. Devlet, STK'ları güvenilmez olarak tanımlarken, STKlar için devlet bir korku temsili olmuştur.

STK'lara şüpheli bir tutum geliştiren devlet, toplumsal olaylara STK'lardan güç alarak yaklaşma yoluna gitmemiş, bu şartlar altında sivil toplum gelişmek için devletten gerekli desteği ve ortamı bulamamıştır. Ancak giderek daha fazla gündem olan göçler ve Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde STK'lar önem kazanmaya, daha aktif hale gelmeye başlamıştır.

STK'ların mültecilerle beraber artan rolüne ilk örneği 1960'larda Sovyetler birliğinden çevre ülkelere ve Türkiye'ye kaçan sığınmacılar oluşturmuştur.⁴²

Son 100 sene içinde (Suriyeli mülteciler hariç) 2 milyonu aşkın göç alan Türkiye'nin, uluslararası göç akımları açısından zamanla "transit" bir ülke olmaktan çıkarak mültecilerin sürekli ikamet etmek istedikleri "hedef" ülke haline gelmesi⁴³ ve bu noktada yasal düzenlemelerin de yetersiz kaldığı göz önünde bulundurulduğunda STK'ların mültecilerle birlikte toplumsal rolü ve devlet ile olan ilişkileri de gelişmektedir. Ayrıca Suriyeli mültecilerin ülkeye girişinden sonra STK'lar ülkeye giriş yapan yabancılara sağladığı sosyal, ekonomik ve hukuki destek faaliyetlerinde iyileştirmeye gitmiş ve devlet ile mevzuat noktasında gerekli değişiklikler için çalışmalar yürütmüştür. Böylece mevzuatta yapılan değişikliklerle bugün yürürlükte olan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" kabul edilmiştir.⁴⁴

⁴¹ Nurhan Yentürk ve Arzu Karamani, "Sivil Toplum Nedir?-Murat Belge", **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, No:1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, 2003, s.2 https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/belge_std_1.pdf (Erişim Tarihi 11.05.2018)

⁴² Emrin Çebi, "The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians", **Turkish Journal of Middle Eastern Studies**, Special Issue, 2017, s. 140 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/365570> (Erişim Tarihi 18.04.2018)

⁴³ M.Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya, **Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. xvii- xviii

⁴⁴ Halim Yılmaz, "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği", **İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği**, İstanbul, 2013, s.15

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SURIYELİ MÜLTECİLER İÇİN ÇALIŞAN ULUSAL STK YAKLAŞIMLARININ İNCELEMESİ

2.1. Mültecilerin STK ve Devlet Kurumları Arasında Dağılımı

Türkiye'ye göç dalgası başladığında ve 252 kişilik ilk sığınmacı grup 2011 yılının 29 Nisan günü Türkiye'ye alındığında barınma problemi bir spor salonunun sığınmacılara açılması şeklinde çözümlenmişti. Sayının her geçen gün artması ile durumun ciddiyeti ortaya çıktığında hareketlenmeye başlayan sınır bölgesi yakınlarında eski bir tekel fabrikası ilk çadır kent olarak tesis edildi. Akabinde birçok çadırkent inşasına girişildi.

Yine de kurulan kamplar, nihayetinde bir kapasitesi olması ve çeşitli kaygılarla kamplarda kalmak istemeyen sığınmacılardan dolayı ülkeye giriş yapan sığınmacıların yerleşim sorununu çözmede yeterli olmadı. Her ne kadar sayının artmasıyla birlikte çadır kentlerin sayısı ve kapasitesi hızla arttırıldıysa da, beri yanda kamp dışı yerleşimler de artmaktaydı.

2012 Martta sadece 48 saat içinde 2 bin Suriyeli Türkiye'ye giriş yapmıştır. Suriye rejim ordusunun sınırları tutmaması halinde bu sayının çok daha fazla olacağı öngörülmekteydi. Sivillerin savaştan kaçmasına yönelik çeşitli engellere rağmen, sayı 13 gün gibi kısa bir süre içerisinde yüzde 13 artışlara varabilmekteydi.⁴⁵ Nitekim aynı yılın Haziran ayında kamp sayısı 7'ye çıkmıştır.⁴⁶

2015'in başlarında sayıları 2 milyona ulaşan sığınmacılar için hazırlanan kamplar dünya basınında yüksek yaşam standartları ile kendinden söz ettirirken, sayının çokluğu nedeniyle kamplarda barınabilen sığınmacı sayısı ancak %13 idi.

⁴⁵ 05.04.2012 tarihi itibari ile 18 bin 780

⁴⁶ "Hatay'daki Suriyeli Mülteci Sayısı 7 Bin Oldu", **Deniz Feneri Derneği**, 20.03.2012. https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/hatay-daki-suriyeli-multeci-sayisi-7-bin-oldu_3081/ (Erişim tarihi 27.04.2018)

2016 yılının ikinci yarısına gelindiğinde, artık Türkiye 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmaktaydı.⁴⁷

Ancak bu sayı Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sadece yüzde 10'una tekabül etmekteydi. Mümkün olan en hızlı şekilde barınma merkezi inşaa etme gayretleri artan sığınmacı nüfus karşısında yeterli olamıyordu. Dolayısıyla geçici barınma merkezleri dışında kalan 2.521.907 Suriyeli ise bu merkezlerinin bulunduğu Güney ve Güneydoğudaki, Suriye-Türkiye sınırına yakın 10 kent de dahil olmak üzere çeşitli kentlerde geçici barınma merkezleri dışına yerleştirilip sağlık, eğitim ve gıda yardımı ile destekleme yoluna gidildi.⁴⁸

Ayrıca geçici koruma kapsamında kalan Suriyeli sığınmacılara dair tüm bilgilerin toplanıp güncellenmesi noktasında ülkedeki bütün yabancılara ait verilerin toplandığı parmak izi destekli veri tabanı kurma çalışmasına hız verildiği, 33 mobil kayıt aracı ile 150 kayıt masası oluşturulduğu hükümet tarafından kamuoyuna duyurulmuştu.⁴⁹

Öte yandan devletin Suriyeden gelen her mülteciye yardım ulaştırma ve kayıt altına almaya dair tüm çabasına karşın, Suriyeli mülteci sayısının resmi rakamların üstünde olduğu belirtilmektedir⁵⁰ ki bu durum ülke içinde henüz kayıtlara geçmemiş yaklaşık bir milyon Suriyelinin olduğunu işaret etmektedir. Suriye Dostluk Derneğine göre Yabancı Tanıtma Kartları (YTK)nın mültecilere kayıtlı oldukları il dışına izinsiz çıkmama kısıtlaması getirmesinden dolayı mülteciler iş ararken sıkıntı çekmekte ve kayıt olmaktan kaçınmaktadırlar.

Ayrıca, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi başkanı Metin Çorabatır mültecilerdeki kayıtlara geçmeme, YTK almaktan kaçınma eğiliminin en büyük sebebi olarak Türkiye sınırları içinde kayıtlanma halinde Avrupaya gitmenin zorlaşacağı düşüncesinden ileri geldiğini

⁴⁷ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. 09.12.2016. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560 (Erişim tarihi 27.04.2018)

⁴⁸ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. 09.12.2016. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560 (Erişim tarihi 27.04.2018)

⁴⁹ "Süleyman Soylu : Türkiye'de bugün halen göçmen, mülteci olarak bulunan insan sayısı 3 milyon 551 bin 78 kişi", **Hürriyet**, 15.02.2017. <http://www.hurriyet.com.tr/suleyman-soylu-turkiyede-bugun-halen-gocmen-40366711> (Erişim Tarihi 28.04.2018)

⁵⁰ Hülya Karabağlı, "Suriye Dostluk Derneği: Türkiye'de 1 Milyonu Kayıt Dışı 4 Milyon Suriyeli Var", **T24**, 11 Temmuz 2016. (Erişim Tarihi 28.04.2018)

kaydetmektedir. Çorabatır'ın tahminine göre kayıt altına girmekten kaçınan tahmini 100 ile 300 bin arasında Suriyeli bulunmaktadır.⁵¹

Tüm bunlar şu anda devlet kurumları tarafından takip ve destekten uzak yüzbinlerce mülteci olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca bunların dışında kayıtlı ve devlet desteği altında olsa bile büyük şehirlerdeki hayata entegre olmakta büyük zorluk yaşayan yada kayıt altına alınan ancak sürekli yer değiştirmesi sebebiyle sürdürülebilir insani yardımdan uzak Suriyeli mültecilerin sayısında azınmsanamayacak boyuttadır.

Kamplarda barınan mülteciler eğitim, sağlık, gıda gibi konularda sistemli bir şekilde desteklenirken kamp dışındakiler bu gibi hizmetlere erişmede ciddi sıkıntı çekmektedirler. Bunun en büyük sebebinin başında dil engeli gelmektedir. Mülteciler kendilerini ifade etmekten, gerektiğinde ilgili kurumlardan yardım talep etmekten ve hatta devlet tarafından kendilerine tanınan hakları bilmekten çoğu zaman uzaktırlar.

Dolayısıyla hem kamp dışında Türkiye'nin muhtelif şehirlerine dağılmış olan mültecilerin dağınık ve takibi zor yerleşimleri hem mültecilerin kendilerini ifade edecek iletişim yetisine sahip olmaması, devletin durumu kontrol altında tutmasını ve mültecilere ihtiyaç duydukları alanlarda yardım ulaştırmasını zorlaştırmıştır.

Bu noktada STK'lar önemli bir rol oynamıştır. Başlangıçtan günümüze kadar hem devletle hem sahaya olan irtibatları sayesinde iki taraf arasında gerekli bilgi ve desteğin sağlanması için uzun süredir bir nevi köprü işlevi görmektedirler.

Ayrıca devlet tarafından kayıt altına alınamayan mültecilerden bir kısmına da sahaya yakınlıkları sayesinde ulaşabilmişlerdir.

Devletin kampların idaresini AFAD ile Kızılay'a bırakması ve kamp içinde sınırlı sayıda STK'ya faaliyet izni vermiş olması, STK'ların büyük çoğunluğunun çalışmalarını kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler üzerinde yoğunlaştırmasını sağlamıştır. Zira Afad tarafından koordine edilen bu kamplarda çalışma izni alabilmiş STK sayısı oldukça azdır. Bunun temel iki nedeni; devlet açısından istihbarat ve güvenlik kaygısı, STK'lar açısından yine devletin tedbirli

⁵¹ DW, Türkiye'de Mülteci Sayısı Tahmin Edilenden Daha Yüksek, 20.06.2017, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-tahmin-edilenden-y%C3%BCksek/a-39323369> (Erişim Tarihi 02.05.2018)

tutumu sebebiyle kamp içi çalışmanın çok fazla prosedür ve izne tabi olması olarak açıklanabilir.⁵²

Bu sebeplerle STK'ların ekseriyetinin kamp dışı faaliyetlere yoğunlaşması, bir anlamda yurt içinde dağınık vaziyette yasamlarını sürdürmeye çalışan ve devlet yardımlarına erişimi olmayan mülteciler için büyük avantaj olmuştur.

Fakat şunu da belirtmek gerekir ki gerek BM'nin, gerek Türk resmi makamlarının ve STK'ların mülteci sayısına dair verdiği birbiriyle çelişkili rakamlar ve kayıtdışı mülteciler ile ortaya çıkan mülteci sayısındaki muğlaklık bu konuda çalışma yürüten sivil toplum örgütleri için de geçerlidir.

Açıkçası devlet bu konuda çok tedbirli ve dikkatli şekilde hareket etmek için gayret göstermiş, kamplarda herhangi bir güvenlik açığı ve provakasyona mahal vermemek amacıyla yalnızca güvenilir bulunduğu yerli sivil toplum örgütleri ile çalışmıştır. Kamp dışında da yine mülteciler ile ilgili Türkiye'de faaliyet gösteren örgütleri sıkı bir takipte tutmuştur. Ancak resmi olarak mülteciler için faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin yanısıra kayıtdışı şekilde yürütülen yardım faaliyetlerinin sayısı da oldukça fazladır.

Dolayısıyla mültecilere hangi alanlarda ne boyutta ne tür yardımlar yapıldığını hiçbir zaman tam anlamıyla bilmek mümkün olmayacaktır. Ancak genel bir tablo ortaya koymak ve durumu yaklaşık olarak da olsa tespit etmek gereklilik arz etmektedir.

Oxford üniversitesi göç politika ve toplum (COMPAS) merkezinden Frank Duvel'in de vurguladığı gibi mülteciler için çalışan STÖ'lerin sayısı; sektörel çalışma alanları (genel yardım; hukuki koruma; farkındalık; kadın, çocuk, yaşlı, engellilik; gıda, eğitim, ilaç, barınma, giyim ihtiyaçları; Sosyal-psikolojik danışmanlık, gençlik-ergenlik, alt yapı, din-inanç hizmetleri, spor-recreative faaliyetler); nitelikleri (yerel, ulusal, uluslararası); çalışma süreleri; eleman sayıları ve yeterlilikleri; yararlandıkları fonlar; hedef kitlelerinin genişliği (faydalanan

⁵² Detaylı bilgi için bkz: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM, **Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**, Ankara, 2013

sayısı); ortaklıkları (kamu, STK, uluslararası STÖ veya Uluslararası Kuruluşlar (AB, BM); karşılaşılan engeller ve zorluklar; ihtiyaçlar ve başarı öyküleri de yeterince bilinmemektedir.

Tüm mevcut durum ve sebepler doğrultusunda bu araştırmada Türkiyede faaliyet gösteren STK çalışmaları derlenmeye ve değerlendirmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda tezin yöntemi ve sınırlılıkları kısmında nedenleriyle belirtildiği gibi konu Deniz Feneri, Hayrat Vakfı, Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı ve IHH ile çalışılmıştır. Bu dört sivil toplum örgütü Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan ve izin almadan yardım toplama hakkına sahip olan kuruluşlardır.

2.2. Türkiye’de ‘Kamu Yararına Çalışan ve İzin Almadan Yardım Toplama Hakkına Sahip STK’ların Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalarının İncelemesi

“Kamu yararına çalışma” ve “izin almadan yardım toplama” hakları ancak belli koşullar çerçevesinde verilen ünvanlardır. Bu ünvanı yalnızca kamu yararına çalışan dernek veya vergi muafiyetine sahip vakıflar alabilmektedir. 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu’nun 6’ncı maddesi uyarınca kamu yararına çalışan dernek veya vergi muafiyetine sahip vakıfların dernekler dairesi başkanlığına verdikleri talep ve yeterlilik konusunda ibrazlarının olumlu değerlendirilmesi ile İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenip ilan edilirler⁵³. Türkiye de halihazırda bu ünvanlara hak kazanmış dört STK bulunmaktadır.

2.3. Türkiye’de Kamu Yararına Çalışan ve İzin Almadan Yardım Toplama Hakkına Sahip STK’ların Kurumsal Profilleri

Bu ünvanları kurumsal kimliklerine kazandırmış ve inceleme kısmında ele alınmış olan dört sivil toplum örgütü de aynı alanda yani sosyal yardımlaşma ve dayanışma sektöründe faaliyet göstermektedirler. Bu alanda varlık gösteren en kurumsal STK’lar olduklarını söylemek yanlış olmaz.

⁵³ T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/DernekIslemleri/izne-tabi-islem/izin-almadan-yardim-toplama.aspx> (Erişim Tarihi 05.05.2018)

Faaliyetlerine geçmeden önce elbetteki bu kuruluşlara dair genel bir bilgilendirme yapmak, ne zaman kuruldukları, hangi konulara yoğunlaştıkları, ne zaman bu ünvanı aldıkları gibi soruların cevabını vermek gerekir.

2.3.1. Aziz Mahmut Hüdâyi Vakfı

Vakıf, ismini Üsküdar'ın mânevî büyüklerinden Aziz Mahmud Hüdâyi'den (1541-1628) almıştır. Kendisini ziyarete gelen kim olursa bir tas çorba ikram eden Aziz Mahmud Hüdâyin geleneğini yaşatmak amacı ile bir grup işadami, akademisyen ve gönüllünün kurumsal bir çatı altında bir araya gelmesi sonucu⁵⁴ 1985 yılında kuruluşu kararlaştırılan dernek, 1986de resmi olarak kurulmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı'nın sadece İstanbul Üsküdar'da iki merkezi bulunmaktadır. Aşevi ve kurban faaliyetleri Aziz Mahmud Hüdâyi Hazretleri'nin türbesinin bulunduğu yerde, diğer faaliyetler de kısa adı İLAM olan İlmi Araştırmalar Merkezi'nde yürütülmektedir. Yurtiçi ve yurtdışındaki faaliyetlerini partner kurumlar aracılığı ile yürütmektedir. Yurtdışında yaklaşık 40 bölgede partner kurumlarla iş birliği yaparak eğitim ve insani yardım projeleri gerçekleştirir.

2.3.2. Deniz Feneri Derneği

1996 yılında ramazana özel yapılan bir televizyon programının haftalık yayına geçmesi ve hatta en sonunda bir vakıf kimliği edinmesine dayanır. Gıda, sağlık, eğitim, barınma alanlarında, misafirhaneler, aşevleri, giyim mağazaları, meslek edindirme kursları ile faaliyet gösterir. İstanbulda bir genel merkez, bir temsilcilik ve misafirhane olmak üzere iki şube; Ankara, Ege, Doğu Anadolu, Akdeniz'de; Kastamonu, Afyon, Kocaeli, Şanlıurfa'daki temsilciliklerin haricinde Ankara adak kesim merkezi, Ankara aşevi ve misafirhanesi, İzmir giyim mağazası, Ankara Ulus irtibat ve giyim mağazası ile hizmet vermektedir.

2005 yılında Bakanlar Kurulunca izin almadan yardım toplama hakkı ilan edilen, 2007 yılında TBMM tarafından çalışmalarından ötürü üstün hizmet ödülü verilen dernek, yardım kuruluşları

⁵⁴ "Dört Asırlık Vakıf Geleneği "Hüdâyi Sofrası"", Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı- Basında Hüdâyi, <http://hudayivakfi.org/dort-asirlik-vakif-gelenegi-hudayi-sofrasi-dunyanin-dort-bir-kosesinde.html>, Erişim Tarihi 14.01.2018

içerisinde aynı yardımlarda barkod sistemini ilk defa uygulayan ve ISO 9001 Kalite Sistemini 2002 yılı başından itibaren tatbik etmiş ilk insani yardım kuruluşudur.⁵⁵

2.3.3. Hayrat Vakfı

1974 yılında Isparta’da kurulmuştur. Genel merkezi İstanbul Küçükçekmece’dedir. Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfının ve İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliğinin kurucu üyelerindedir.

Bakanlar Kurulu Kararıyla, 2016 yılında “Kamu Yararı”, 2017 yılında ise “İzin Almadan Yardım Toplama İzni” almıştır. Türkiye’de yaklaşık 300 koordinatörlüğü, yurtdışında 23 temsilciliği ile 5 kıta, 70 ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir.

Her yıl mali iç denetimlerle birlikte “Uluslararası Finansal Raporlama Sistemi” (UFRS) ölçülerinde uluslararası denetim yaptırmakta ve şeffaflık konusunda en iyi örneği teşkil etmekte olan yerli STK’lardandır.

2.3.4. İnsan Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım vakfı savaş, afet, zulüm, açlık gibi her türlü felaket ve yoksunluktan dolayı mağduriyet yaşamakta olan bireylerin durumlarını iyileştirme amacı doğrultusunda 1992 yılında çalışmalarına başlamıştır. Çıkış noktasını Bosna savaşına tepki gösteren ve yardım ulaştırmaya gayret eden gönüllüler oluşturmaktadır. Bu gönüllü çalışmalar 1995’de resmiyet kazanarak vakıf ünvanı almıştır.

İstanbulda bir genel merkez ve 19 temsilcilik, Kocaeli’nde de 1 temsilcilik ile iki şehir, 21 farklı şubede çalışmalarını yürütmektedir. Faaliyetlerini yürütürken önceliği savaş ve savaşın etkisinin sürdüğü bölgelere, daha sonra afet bölgelerine ve bunların akabinde yoksulluk olan ülke ve bölgelere vererek gerçekleştirmektedir.

⁵⁵ Deniz Feneri Derneği Faaliyet Raporu, 2017, s.3

Vakıf, aynı zamanda insan hakları ihlali alanında da faaliyet yürütmektedir. Bu minvalde mağduriyetleri gidermeye gayret etmekte ve kamu farkındalık çalışmaları yürütmektedir.⁵⁶

Faaliyette bulunduğu coğrafyalarda kalıcı projeler hayata geçirmeyi önceleyen, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından “kaynaklarını en iyi kullanan vakıf” olarak tanımlanan ve TBMM Üstün Hizmet Ödülü’ne layık görülen İHH İnsani Yardım Vakfı, günümüz itibariyle ülkemizde ve dünyada 135 ülke ve bölgede acil yardım, sağlık, eğitim vb. sosyal yardım alanlarında çalışmalarına devam etmektedir⁵⁷

2.4. Sivil Toplum Kurumlarının Faaliyet Analizi

Suriyeden gelen göçler 2011 yılının Mart ayında başladığından kurumların faaliyetleri bu tarihten itibaren ele alınmıştır.

2.4.1. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı

1986’da kurulan ve İstanbul Üsküdar’da iki merkezi bulunan vakıf yurtiçi ve yurtdışı faaliyetlerini partner kurumlar aracılığı ile yürütmektedir. Yurtdışında yaklaşık 40 bölgede partner kurumla iş birliği yapan vakıf, eğitim ve insani yardım ağırlıklı çalışmaktadır.

Aziz Mahmut Hüdayi vakfının Suriyeli sığınmacılara yönelik yardımları 2011-12 yıllarında acil yardım ve hijyen başlıkları ile başlayıp düzenli ayni-nakdi yardımlar, sağlık, oyuncak, yakacak yardımları ile devam etmiştir.

⁵⁶ İHH resmi web sitesi. <https://www.ihh.org.tr/tarihce> Erişim Tarihi 06.12.2017

⁵⁷ İHH resmi web sitesi. <https://www.ihh.org.tr/tarihce> Erişim Tarihi 06.12.2017

Şekil 1 : Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı Suriye Yardım Başlıkları

Suriyeli mülteciler için yapılan yardımlar 3 ana hat üzerinde yürütülmektedir; İstanbul’da yaşayan mülteci aileler, sınır ötesindeki kamplarda ve köylerde yaşayanlar, sınır bölgelerindeki şehirlerde yaşayan aileler ve kamplar.

Şekil 2 : Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı Yardım Faaliyet Bölgeleri

Vakıf özellikle İstanbul’daki ailelere aylık periyotta gıda ağırlıklı olmak üzere düzenli yardım paketi ulaştırmaya gayret etmektedir. Kocaeli, Bursa ve Suriye sınırına yakın şehirlerde yaşayanlara ise düzensiz olarak yardım paketi ulaştırılabilmektedir. İstanbul’da ihtiyaç sahibi binlerce aileye dağıtılan erzak paketine ilave olarak çocuk ve hasta bezleri, temizlik

malzemeleri, soba, kömür, battaniye, ayakkabı, giysi, ev eşyası vb. muhtelif insani yardım malzemeleri desteği de verilmektedir.

Sınırın içinde ve dışındaki kamplar için de kaplardaki görevlilerle sürekli iletişim halinde olup belirtilen ihtiyaçları imkanlar ölçüsünde gidermeye çalışmaktadır.

Vakıf, yaklaşık 6-7 kişilik bir ailenin aylık gıda ihtiyacını karşılayacak şekilde hazırlanan erzak kolilerini, İstanbul'da yapılan tahkikat doğrultusunda ihtiyaç sahibi oldukları tespit edilen ailelere, vakfa ait araçlar ve vakfın saha uzmanları ile her ay düzenli olarak dağıtmaktadır.

Yardımlar Üsküdar Küçük Çamlıca'daki vakıf merkezindeki "İnsani Yardım Deposu"nda paketlenip oradan teslimata çıkarılmaktadır.

Gıda üzerine hazırlanan yardımlar, İstanbul ve çevre şehirlere, ayrıca yurt içinde Hatay, Kilis, Osmaniye, Urfa illerinde kurulan kamplara; sınıra yakın Suriye'nin Azez, İdlip, Cerablus ve Halep civarındaki köyler dahil olacak şekilde binlerce kişiye ulaştırılmaktadır.

Gıda yardımlarının yanısıra Suriyeli mülteciler için ev eşyası, giyecek ve yakacak yardımları da yapılmaktadır. Bu malzemeler ihtiyaçların aciliyet durumu araştırılarak bir kısmı sınır bölgelerindeki kamplara, bir kısmı da İstanbul Kocaeli ve Bursa'da ikamet eden mültecilere teslim edilmektedir.

Yapılan mülakatlarda vakıf, savaşın ilk yıllarında kamplardan yoğunluklu olarak bebek maması ve çocuk bezi, İstanbul'daki ailelerden de ev eşyası talepleri aldıklarını ve bunlara yönelik yardımlar yaptıklarını belirtmektedir.

Ayrıca vakıf tarafından Suriyeli sığınmacıların devlet hastanelerinde tedavisi noktasında resmi prosedürler çözülene kadar sağlık alanında bir takım hizmetlerin yürütülmesine önem verilmiştir. Geçici olarak kurulan, sadece mültecilerin faydalandığı sağlık merkezlerindeki doktor, ilaç ve medikal malzeme gibi ihtiyaçların tedarik edilmesi için gayret gösterilmiş ve dahi mültecilerin bu sağlık merkezlerine ulaşımı konusunda da hizmet verilmiştir.

Acil durumlarda tercüman ve tedavi giderleri desteğinde bulunulmuş, tekerlekli sandalye, işitme cihazı ve gözlük gibi ihtiyaçların temini sağlanmıştır.

Vakıf en kötü durumda olanları tespit ederek yüzlerce aileye aylık düzenli nakdi yardım ulaştırdığını belirtmektedir. Ailede çalışacak yaşta kimsenin bulunmaması durumunda kira yardımı yapılmaktadır. Özellikle dul/yetim bulunan ailelerin çocuklarına burs amaçlı nakdi yardımlar ulaştırılıp yine bu minvalde faturalarını ödemekte zorlanan ailelere de imkanlar ölçüsünde nakdi yardımda bulunulduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Suriye Yardım Başlıkları ve Kapsamı (2013-2017)

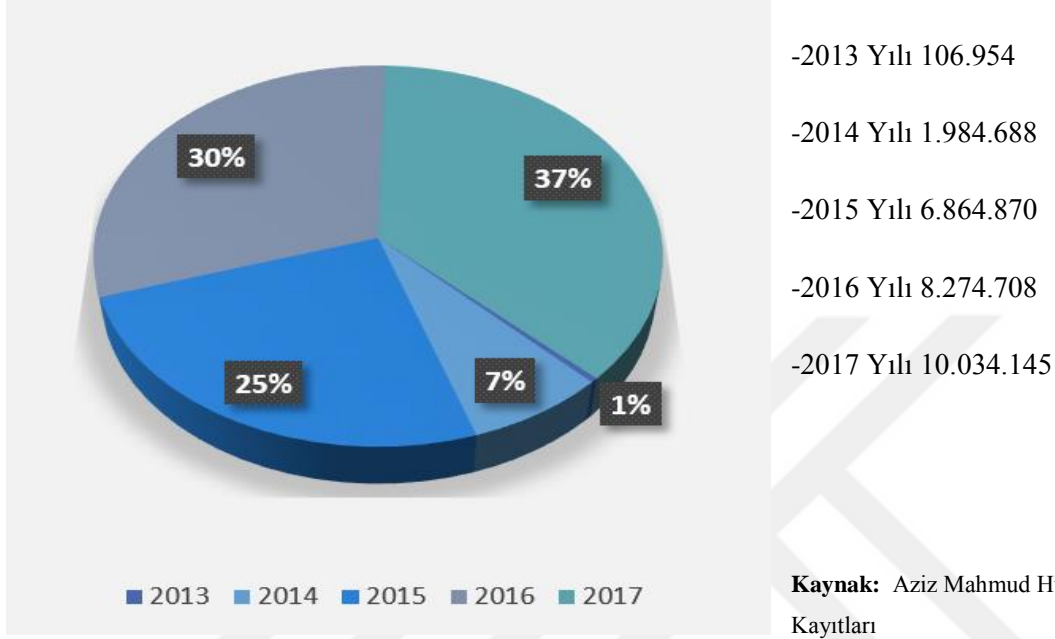
Yardım Paketi	160.000	Koli
Muhtelif Gıda Malzemeleri	1.700.000	Adet
Temizlik Malzemeleri	1.000.000	Adet
Ayakkabı	25.500	Adet
Muhtelif Giyecek	200.000	Adet
Muhtelif Mutfak Malz.	6.800	Adet
Oyuncak	5.123	Adet
Muhtelif Ev Eşyası	56.000	Adet
Soba Takımı	674	Adet
Yakacak	1.340.000	Kg
Ailelere Nakit Yardımı	1.813.000	₺

Kaynak: Aziz Mahmud Hüdayi Vakıf Kayıtları

Bunların dışında vakıf Kurban bayramlarında Suriye’de muhtelif mekanlarda kurban kesimi yaparak etleri ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır. İstanbul’da günlük kesilen adak kurbanlarının etlerini de gıda kolileriyle birlikte dağıtmaktadır.

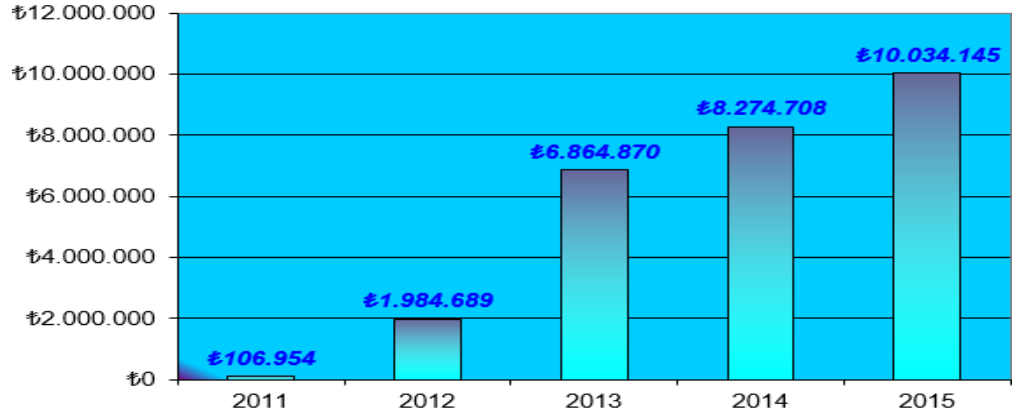
Yukarıda bahsedilmiş olan Suriyeli mültecilere yönelik yardımların 2013 yılından 2018 yılına kadar olan yekünü (Türk Lirası üzerinden) şu şekildedir;

Tablo 5 : Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı 2013-2017 Suriyeliler için Kullanılan Yardım Bütçeleri

Tablo 6: Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı 2013-2015 Yıllık Genel Bütçe

Vakfın Suriyeli mülteciler için yaptığı yardım faaliyetlerini 20 kişilik bir ekip ve vakfın gönüllüleri üstlenmiştir.

Kaynak: Aziz Mahmud Hüdayi Kayıtları

Vakıf bir anda ülkeye giriş yapan çok sayıda mülteciye insani yardım ulaştırmak için yürüttüğü faaliyetler sırasında kurumsal tecrübelerinin ve kamu kurumları ile organize çalışma

kabiliyetlerinin arttığını bu durumun özellikle acil yardım alanında ortaya çıktığını belirtmektedir.

Ayrıca Suriyeli mültecilerin kurumsal olduğu kadar toplumsal alanda da etkilerini gözlemlediklerini toplumda sivil toplum örgütlerine katılma/gönüllü olma pratiğinin geliştiğini söylemektedir.

...Kurumlarla olduğu gibi, toplumumuz için de bir takım faydaları oldu; yaşlı amcaların aktif bir STK temsilcisi gibi çalıştıklarına ve kendi ihtiyacı olduğu halde Suriyeli komşusuyla belediyeden aldığı kömürü paylaşan insanlara şahit olduk. Mültecilerin gelmesi, insanlarımızın sosyal yardımlaşma pratiğinin gelişmesine de katkı sağladı.⁵⁸

Bu durumun fonlama hususunda da etkileri olduğu kaydedilmiştir. Öyle ki vakıf Suriyeli mülteciler için yaptığı tüm faaliyetlerin fonlamasını toplumdan gelen bağışlarla sağlamıştır. Bağışlar mültecilerin Türkiye'ye sığınması ile artış göstermiştir. Vakıf bunun dışında herhangi bir ulusal veya uluslararası kuruluştan fon almamış, destek talebinde bulunmamıştır. İhtiyaç duyulan fon, çalışma yürütülecek yardım başlığına ilişkin kampanyalarla kamuya ilan edilerek toplanmaktadır.

“İnsani yardım alanındaki yardımları tamamen bağışçılarımızın desteğiyle yapıyoruz. Mültecilerin acil ihtiyaçlarını belirleyip bilgileri bağışçılarımıza duyuruyoruz ve gelen bağışlarla bu ihtiyaçları gideriyoruz.”⁵⁹

Vakıf bu fonlar ile mülteciler için çeşitli bağış kampanyaları düzenlemiştir. Bu kampanyaların düzenlenmesinde sınır bölgesinden gelen talepler belirleyici olmuştur.

Yardımların teslimi için Afad, Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı ve yerel STKlar (Şanlıurfa Sivil Toplum Kuruluşları İnsani Yardım Platformu gibi) ile ortak çalışılmıştır. Ayrıca Uluslararası Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (SDI) ve Suriye İnsani Yardım Derneği (SYRIA CHARITY) ile partnerlik anlaşmaları imzalanmış, birlikte projeler

⁵⁸ Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı mülakat notları

⁵⁹ Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı mülakat notları

yürütülmüştür. Özellikle yardım öncesi bölgedeki ihtiyaçların, dul ve yetimlerin tesbit edilmesi için tahkikat yürütme noktasında Uluslararası STK'lar yerel STKlardan büyük destek almıştır.⁶⁰

Yürütülen yardım proje ve faaliyetlerinin kapsamının süreç içerisinde farklılık gösterdiği belirtilmiştir:

Savaşın ilk yıllarında özellikle İstanbul'daki mültecilerin tamamının her türlü yardıma ihtiyaçları vardı. Zamanla evlerini tuttular ve eşyaları temin edildi, çalışmaya başladılar. Daha sonrasında yardımları sadece çalışacak durumda olmayanlara yönlendirmeye başladık. İlk zamanlar her Suriyeliye yardım verirken sonraları ailelerin maddi durumlarını ve diğer kurumların verdiği yardımları da göz önünde bulundurarak dağıtım yapmaya başladık.

Vakıf, Suriyeli mültecilere yönelik yardım faaliyetlerinin planlaması ve yürütülmesinde yaşanan en büyük sıkıntıyı “mülteci kayıtlanması” olarak tanımlamıştır. Vakıf çalışanları, mültecilerin kayıtlarını tespit etme ve güncel tutma konusunda tüm kurumların kendi imkanları ile ve birbirinden bağımsız olarak çalıştığını bu yüzden yardımları dengeli dağıtma noktasında zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Akabinde vakıf tarafından ifade edilen başka bir sorun “mültecilerin siyasi durumu” olmuştur:

Savaşın ne zaman biteceği belli olmadığı ve mültecilerle ilgili devletin planını bilmediğimiz için ilk zamanlar plan yapamadık. Kayıt tutarken bile kimliklere göre hareket edemediğimiz için zorlandık. Çünkü ilk geldiklerinde 3-4 aile birlikte kalırken sonraları ayrı evlere çıktılar, kimlik numaraları ve kimliklerinin birkaç defa değişmesi kayıt işlerini biraz zorlaştırdı.

Vakıf için bir diğer sorunu “mülteciler ile iletişim” oluşturmuştur. Her ne kadar zamanla aşılmış olsada tercümanların sürecin başlarında lehçe farklılıklarından dolayı yetersiz kalmalarının vakfın yardım çalışmalarını zorlaştırdığı belirtilmiştir.

Ayrıca her yardım kurumu gibi gündemdeki konulara göre yardım toplayabildiklerini ancak başka ülkelerde vuku bulan olayların (Örn: Myanmar'da müslüman halkın katledilmesi gibi)

⁶⁰ Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Resmi Sitesi. <http://hudayivakfi.org/insani-yardim-malzemeleri-idlibe-ulastrildi.html> (Erişim Tarihi 10.12.2017)

bazen Suriye’yi ikinci/üçüncü plana düşürdüğünü, böyle zamanlarda bölgenin acil ihtiyaçlarını giderme konusunda zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Bu zorluklara rağmen vakıf tarafından sınıra yakın olan şehirlerin tamamına Türk Kızılayı, Afad ve Türkiye Diyanet Vakfı ile yardım ulaştırıldığı ayrıca bu yardımların dengeli - sistemli bir şekilde ulaştırılması ve takibi konusunda büyük bir titizlikle durulduğu belirtilmiştir.

Sınır bölgelerinde aktif görev alan kamu kurumları ve STK’larla iletişime geçerek doğru malzemeleri doğru zamanda doğru yerlere ulaştırmaya çalıştık. Bu yardımları ulaştırırken de yardım malzemelerini bölgedeki yetkililere teslim etmekle kalmayıp, bizzat dağıtımlarda gözlemci bulundurmaya çalıştık.

Vakfın resmi web sitesinde yapılan taramada Suriyedeki savaş mağdurlarına dair 41 paylaşım yapıldığı görülmüştür. Bunlardan bazıları kamu vicdanını harekete geçirmeye yönelik kamusal farkındalık haberleri olup, büyük kısmı yapılan yardım faaliyetlerinin beyanıdır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılara yardım ulaştırmak amacıyla “Suriyeli Kardeşini Yalnız Bırakma”, “Niyetlendik Paylaşmaya”, “Suriye Bağış” kampanyaları düzenlenmiştir. Kış aylarında zorlaşan hayat şartlarına bağlı olarak yardım kampanyalarının artış gösterdiği, Ramazan ayı ve Kurban bayramı gibi dini ay ve günlerin de yardım faaliyetlerine ivme kazandırdığı görülmüştür.

Savaşın patlak verdiği yıllarda yapılan paylaşımlarda başta Hatay, Urfa, Kilis Öncüpınar ve Osmaniye’de kamplarda kalan Suriyeli ailelere süt, mama, puset, gıda paketleri, kumaş gibi acil yardım malzemeleri dağıtılırken zamanla yardımların Azez’e, Halebe bağlı birçok bölgeye, Doğu Guta, Muhayyem Hama, Cerablus, İdlib’in Taibe Kampı, Babusselam Kampı, Atme’deki Kefdin Kampı gibi bölgelere, ayrıca Şam’ın Vadil Bereda bölgesinden İdlib’e sığınmak zorunda kalan ailelere ve İdlib’in farklı bölgelerinde bulunan yetimhanelere kadar geniş bir alana yayıldığı görülmüştür. Bu bölgelere giden tırların oluşturduğu yardım konvoyları ile temizlik, gıda, kışlık kıyafet, ayakkabı, çorap, bebek bezi, çocuk maması, hasta bezi, erzak

paketleri, adak kurbanlar ve halı-battaniye ve muhtelif giyim eşyaları gibi yapılan yardımların mahiyetine vakfın sitesinde geniş yer verilmiştir.⁶¹

Vakfın resmi internet sitesinde özellikle Türkiye içinde Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerde ve İstanbul'da da başta Esenler, Sultanbeyli, Sancaktepe, Ümraniye, Fatih olmak üzere İstanbul'un birçok yerinde vakıf aracı ile her sabah ayrı mahallelerde yaklaşık 1750 Suriyeli aileye her ay yapılan gıda kolisi, deterjan, çocuk bezi, muhtelif giyim eşyaları, beyaz eşya, kanepeler, halı, battaniye, soba, ilaç, kömür dağıtımına dair haberler geniş yer tutmaktadır.

Ayrıca bölgede dini eğitim veren medrese ve Kur'an kursu öğrencilerine ve hocalarına eğitim desteğinde bulunulduğu⁶² ve haftanın belirli günlerinde oluşturulan gönüllü doktor ekibiyle muayene ve ilaç hizmetleri, hastanelere sevklerin yapılması ve medikal ihtiyaçların giderilmesi için yapılan yardım faaliyetlerine de yer verilmiştir.⁶³

2.4.2. Hayrat Vakfı

Hayrat İnsani Yardım Derneği

Hayrat Vakfının Suriyeli mülteciler için yardım faaliyetleri kendi bünyesinde kurulmuş olan Hayrat İnsani Yardım Derneği tarafından yürütülmüştür. Derneğin yurt içinde 300, yurtdışında 15 temsilciliği bulunmaktadır ve 50 ülkede faaliyet göstermektedir.

Dernek Suriyedeki savaş ile gerek kendi ülkesinde, gerek dünyanın muhtelif ülkelerinde göçmen durumuna düşen ve yardıma ihtiyaç duyan Suriyeliler için hem Türkiye'de, hem de Suriye'de yardım faaliyetleri yürütmüştür.

Suriyeli mülteciler için 250 civarında bir ekip ile çalışılmıştır. 1.500 tır bulan yardımların dağıtımı, derneğin 40 ofisi ve 200 Suriyeli gönüllüsü ile gerçekleştirilmiştir.

⁶¹ Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Resmi Sitesi. <http://hudayivakfi.org/suriyede-yardima-muhtaclarin-yanindayiz.html> (Erişim Tarihi 14.12.2017)

⁶² Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Resmi Sitesi . <http://hudayivakfi.org/insani-yardim-malzemeleri-idlibe-ulastirildi.html> (Erişim Tarihi 14.12.2017)

⁶³ Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Resmi Sitesi. <http://hudayivakfi.org/suriyeli-kardeslerimize-ensar-olma-vakti.html> (Erişim Tarihi 15.12.2017)

Dernek tarafından mültecilere yönelik birçok proje hayata geçirilmiş, projelerin büyük bir kısmında devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışılmıştır.

2013 yılında kurulduğundan, Suriyeli mülteciler için yürüttüğü çalışmalar 2013 yılı itibariyle başlamış ve bu konuda farklı alanlarda faaliyetler gerçekleştirmiştir

Şekil 3 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Suriyeli Mültecilere Yönelik Yardım Başlıkları

Hayrat İnsani Yardım Derneği, Suriyeli mültecilerle ilgili olarak Eğitim, Acil Yardım, Su Kuyusu, Yetim Eğitim Merkezleri, Fırınlara, Sağlık Yardımları, Barınma, Mescit ve Kur'an Kursları faaliyetlerini yürütmüştür.

Su :

Dernek 700 bin kişinin günlük temiz su ihtiyacını karşılamaktadır. Bu minvalde 50 su kuyusu açmıştır. Açılan su kuyularında İdlib ve Selkin bölgesine ağırlık verildiği görülmektedir.

Fırın:

Derneğin Suriye içinde açtığı fırınlar ile günlük 12 bin kişiye ekmek dağıtımı yapılmaktadır. Cerablus ve İdlib olmak üzere iki ayrı bölgede fırın kurulmuştur. Cerablus'ta kurulan fırından her gün 70.000.ekmek, İdlib 'te ki fırından günlük 25.000.ekmek dağıtımına çıkmaktadır. Günümüze kadar bu üretim 100 Bini bulmuştur.

Eğitim:

Dernek, bölgedeki krizin ortasında kalmış on binlerle ifade ettiği çocuğun eğitimini en önemli faaliyetlerinden olarak görmektedir. Dernek tarafından desteklenen eğitim faaliyeti, hem örgün eğitimi hem de manevi eğitimi kapsamaktadır. Bu faaliyetler Suriye içinde ve Türkiye'de; yatılı ve gündüzlü olacak şekilde gerçekleştirilmektedir. Örneğin Suriye'de; Cerablus'ta Yetim

Eğitim Merkezi açılmıştır. Merkezde yaşayan Suriyeli 250 yetim için psikolojik destek, barınma ve eğitim imkânları sağlanmaktadır.

İdlib’te açılmış olan Yetim Eğitim Merkezinde de aynı şekilde barınma ve psikolojik desteğin yanısıra eğitim destek faaliyetleri devam ettirilmektedir.

Türkiye’de ise; şanlıurfa, Kahramanmaraş, Gaziantep gibi sınır illerinde okullar, Yetim Eğitim Merkezleri ve Toplum Merkezleri ile düzenli olarak mültecilere hizmet verilmekte ve Suriyeli mültecilerin eğitimi için sözkonusu sınır şehirlerinde yaklaşık 10.000. Suriyeli ocuğun eğitimine devam etmesi sağlanmaktadır.

Vakıf, şanlıurfa’da 4 Yetim ve Barınma Merkezi, Gaziantep’te 1 Yetim Eğitim Merkezi ile 1 Mülteci Okulunda ve Kahramanmaraş’ta Suriyeliler için hizmet veren 2 okulda Suriyeli ocuklara eğitim destek faaliyeti yürütmektedir.

Bu kapsamda okul sırası, kırtasiye seti, yazı tahtası, okul çantası, mikroskop, tepegöz; arapça okuma kitapları ve dini eğitim kitapları gibi materyallerin tedariği yapılmakta, yanısıra okul ve yetim merkezlerinin giderleri karşılanmaktadır.

Dernek eğitim çalışmalarındaki amacını; Suriyeli ocuk ve gençlerin eğitimlerini devam ettirerek Üniversiteyi bitirmeleri ve ülkelerine faydalı olacak şekilde donanım sahibi olmaları bunun yanısıra imanlı ve ahlaklı yetişerek topluma faydalı olmaları şeklinde açıklamaktadır.

2011 yılından 2018’e kadar eğitim alanında yapılan yardım bütçe ve başlıkları tablodaki gibidir.

Tablo 7: Hayrat İnsani Yardım Derneği Eğitim Grubu Yardım Bütçesi

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Eğitim	22.065,00	78.411,09	520.245,45	284.224,54	18,00	904.964,08
Toplam	22.065,00	78.411,09	520.245,45	284.224,54	18,00	904.964,08

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Tablo 8: Eğitim Yardımlarının Teslim Edildiği Kişi & Kurumlar

Adi_Unvanı	Tutari
Türk Kızılayı HATAY Ekip Başkanlığı	698.132,22
Şam Yetimler Derneği	126.169,47
Türk Kızılayı KİLİS Ekip Başkanlığı	42.457,00
Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü	31.839,00
Şanlıurfa STK İnsani Yardım Platformu	2.460,00
Suriye Türkleri Eğitim Kültür Ve Dayanışma Derneği	1.950,00
Şanlıurfa Viranşehir Afad Çadır Kenti	1.243,79
Suriye Geçici Eğitim Merkezi Okulları	387,60
Gaziantep Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	325,00
Toplam	904.964,08

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Barınma;

Suriyedeki savaştan kaçan insanların sınırlarda birikmesi sonucu ortaya çıkan barınma problemi için taziye evleri, camiler, tahıl depoları, okullar tamamen sığınmacıların barınma ihtiyacı için kullanılmıştı.⁶⁴ Fakat Türkiyedeki sığınmacıların ve aynı zamanda Suriye içinde evleri yıkılan insanların sayısı arttıkça barınma konusu eldeki mevcut imkanlar ve çadırlar ile çözülemez bir noktaya geldi. Bu doğrultuda sivil toplum örgütleri mülteciler için yeni yaşam alanları inşası konusunda gayret sarfetmeye başladılar. Hayrat insani yardım derneği de barınma için kullanılacak inşaat malzemelerini temin ederek bu konuda faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. Söz konusu malzemelerin teminine 2014 yılında başlanmış olup⁶⁵ o tarihten 2018 yılına kadar olan barınma yardımları tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 9 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Barınma Yardım Bütçesi

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	Toplam
İnşaat	55,00	1.989,00	12.551,00	4.592,00	19.187,00
Toplam	55,00	1.989,00	12.551,00	4.592,00	19.187,00

Kaynak: Hayrat Vakıf Kayıtları

⁶⁴ Hayrat İnsani Yardım Derneği <https://www.hayratyordim.org/tr/haberler/icerik/1092/hayrat-insani-yardim-suruc-bolgesinde> Erişim Tarihi 02.01.2018

⁶⁵ Dernek 2013 yılında kurulmuştur.

Tablo 10 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Barınma Yardım Başlıkları

Urun_İsmi	Miktar	İlk Birim	Tutarı
HIRDAVAT MALZEMESİ	1.141,00	ADET	12.551,00
DEMİR BORU-MT	11,00	ADET	2.343,00
KAPI	10,00	ADET	2.210,00
ÇİMENTO	150,00	ADET	1.200,00
MERMER	11,00	ADET	220,00
MUTFAK TEZGAHI	3,00	ADET	216,00
KİREMİT	240,00	ADET	120,00
MUSLUK	7,00	ADET	119,00
HASIR ÇELİK	35,00	ADET	70,00
KAPI(2. EL)	1,00	ADET	55,00
KLOZET	1,00	ADET	55,00
LAVABO	1,00	ADET	28,00
Toplam	1.611,00	ADET	19.187,00

Kaynak: Hayrat Vakıf Kayıtları

Tablo 11 : Yardımın Teslim Edildiği Kişi&Kurumlar

Adi_Unvanı	Tutarı
Türk Kızılayı HATAY Ekip Başkanlığı	14.623,00
Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü	3.244,00
Suriye Türkleri Eğitim Kültür Ve Dayanışma Derneği	1.320,00
Toplam	19.187,00

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Sağlık;

Dernek tarafından bir sağlık koordinasyonu oluşturulmuştur. Yüzü aşkın gönüllü doktor tarafından Suriye’de sağlık taramaları yapılmaktadır. Gidilen bölgelerde Suriyeli’ler sağlık kontrolünden geçirilmekte ve gerekli tedavi uygulanmaktadır. Bu şekilde 15.000 kişi tedavi edilmiştir. **Ayrıca yapılan sağlık kontrolü verileri raporlanarak ilgili kurum ve kuruluşlar durumdan haberdar edilmektedir.** Derneğin bu kapsamda sağladığı ilaç ve medikal malzemeleri dağıtımında Kızılay, Yeryüzü Doktorları, Şanlıurfa İnsani Yardım Platformu, Suriye Türkleri Eğitim ve Kültür Dayanışma Derneği ve AFAD ile yakın işbirliği yürüttüğü görülmektedir.

Tablo 12 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardım Bütçesi

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
İlaç		10.387,15	25.947,48	217.389,40	288,00	254.012,03
Medical Malzeme	203.999,40	9.841,00	5.538,00	7.489,00	17,00	226.884,40
Sağlık		1.591,00	139.812,00	13.527,50		154.930,50
Toplam	203.999,40	21.819,15	171.297,48	238.405,90	305,00	635.826,93

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Tablo 13 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardım Başlıkları

Urun_Ismi	Miktar	İlk Birim	Tutari
HERO BABY BEBEK BİSKÜVİ 190 G	15.973,00	ADET	191.676,00
BLOOD STOPPER 5*7,5	1.008,00	ADET	106.142,40
MAMA(PAKET)	3.453,00	PAKET	58.701,00
HASTA BEZİ (KÜÇÜK) BANTSIZ	5.325,00	ADET	58.575,00
BLOOD STOPPER 20*20	48,00	ADET	50.544,00
BLOOD STOPPER 5*5	900,00	ADET	47.313,00
MİLUPA PREGOMİN AS (BEBEK MAMASI) 400 GR	252,00	ADET	26.712,00
ORTOPEDİK AYAKKABI	222,00	ADET	17.094,00
ANTIEMBOLİK ÇORAP	439,00	ADET	12.292,00
HASTA BEZİ(BÜYÜK) BANTLI	283,00	ADET	7.499,50
NUTRİLON BEBEK MAMASI	381,00	ADET	7.239,00
GOHNSIONS BABY ŞAMPUAN	519,00	ADET	6.747,00
HASTA BEZİ (BÜYÜK) BANTSIZ	568,00	ADET	6.248,00
DIŞ FIRÇAŞI	1.960,00	ADET	5.880,00
YETİŞKİN HASTA BEZİ	5.402,00	ADET	5.402,00
ENRICH FİBERLİ 250 ML MAMA	862,00	ADET	5.172,00
HASTA BEZİ	502,00	ADET	3.012,00
HASTA BEZİ(ORTA) BANTLI	109,00	ADET	2.551,00
BLITHE FORT 15 MG TABLET	9.720,00	ADET	2.430,00
HERO BABY 250 G	300,00	ADET	1.950,48
KUTLU 10 FİLM TABLET	1.800,00	ADET	1.647,90
SARGI BEZİ	1.500,00	ADET	1.500,00
BEBEK SABUNU	720,00	ADET	1.440,00
NON STERİL ELDİVEN 100'LÜK KUTU	132,00	ADET	1.056,00
PRATİK ÇARŞAF VE YASTIK KILIFI	224,00	ADET	896,00
ÜLKER HERO1 MAMA	71,00	ADET	781,00
HASTA BEZİ (KÜÇÜK) BANTLI	64,00	ADET	704,00
BEBEK BEZİ PRİMA	37,00	ADET	629,00
GLUTEİNSİZ MAKARNA 1KG	20,00	ADET	580,00
BEBELAC	100,00	ADET	400,00
HASTA SANDALYESİ	2,00	ADET	330,00
ZİNCO MEGA BALIK YAĞI	10,00	ADET	280,00
MUAYENE DİVANI ÇEKMECELİ VE DOLAPLI	1,00	ADET	276,00
GLUTEİNSİZ BİSKÜVİ 125 MG	25,00	ADET	275,00
SERUM FİZYOLOJİK AMP.	38,00	ADET	266,00
HASTA YATAĞI 2. EL	3,00	ADET	249,00
HERO BABY LACTUM 3 MAMA	20,00	ADET	240,00
Toplam	53.376,00	ADET	635.826,93

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Tablo 14 : Hayrat İnsani Yardım Derneği Sağlık Yardımı Teslim Edilen Kişi&Kurumlar

Adi_Unvanı	Tutarı
Türk Kızılayı HATAY Ekip Başkanlığı	408.507,03
Yeryüzü Doktorları	203.999,40
Türk Kızılayı KİLİS Ekip Başkanlığı	11.200,00
Şanlıurfa Viranşehir Afad Çadır Kenti	7.499,50
Şanlıurfa STK İnsani Yardım Platformu	2.496,00
Suriye Türkleri Eğitim Kültür Ve Dayanışma Derneği	2.125,00
Toplam	635.826,93

Kaynak: Hayrat Vakıf Kayıtları

İnsani Yardım;

Ayrıca dernek Türk Askerinin Fırat Kalkanı Harekâtıyla bölgeye yaptığı askeri operasyonlar sonrası girilen Cerablus, el-Bab, İdlib, Azez bölgelerine de su, gıda, giyecek, yakacak gibi insani yardım ulaştırmış ve akabinde eğitim faaliyetlerine başlatmıştır.

Tablo 15 : Hayrat İnsani Yardım Derneği İnsani Yardım Başlık ve Bütçeleri

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Yakacak	13.200,87	111.515,16	503.213,19	738.233,17	20.336,20	1.386.498,59
Toplam	13.200,87	111.515,16	503.213,19	738.233,17	20.336,20	1.386.498,59

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Giyecek	9.361.186,50	17.316.303,18	67.119.842,31	46.603.171,67	981.955,33	141.382.458,99
Toplam	9.361.186,50	17.316.303,18	67.119.842,31	46.603.171,67	981.955,33	141.382.458,99

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Gıda	992.020,08	1.893.613,40	13.194.157,87	11.624.267,79	447.781,02	28.151.840,16
Toplam	992.020,08	1.893.613,40	13.194.157,87	11.624.267,79	447.781,02	28.151.840,16

Urun_Alt_Grubu	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Eşya	376.813,62	1.391.169,84	3.856.235,10	3.083.167,78	176.050,00	8.883.436,34
Oyuncak	300,00	304,00	155.460,00	109.135,00	500,00	265.699,00
Diğer	6.912,00	16.848,00	15.544,00	2.206,00		41.510,00
Toplam	384.025,62	1.408.321,84	4.027.239,10	3.194.508,78	176.550,00	9.190.645,34

Kaynak: Hayrat Vakfı Kayıtları

Hayrat İnsani Yardım Derneği, belirtilmiş olan tüm bu başlıklar altında Suriyeli savaş mağdurlarının sıkıntılarını gidermek adına 2018'e kadar yapmış oldukları yardım faaliyetlerinin kendilerine kurumsal ve operasyonel anlamda kazandırdığı çok şey olduğunu belirtmiş; gönüllü sayısı, sivil toplum örgütleri ve devlet kurumları ile işbirliği gibi konularda kendilerini geliştirdiklerini ifade etmiştir:

Suriye meselesi bizim için çok konuda büyük değişime neden oldu. Suriye faaliyetlerinin yoğunluğu ile her yıl iki katına katlanan bir grafikte lojistik merkezleri ve temsilcilikler açıldı. Gönüllü faaliyetleri çoğaldı, personel istihdamımız arttı. Diğer STK'larla da Devlet Kurumlarıyla da ilişkilerimiz gelişti. Çünkü bu işler tek başına devletlerin başarabileceği işler olmadığı gibi, tek başına STK ların yapabileceği işler de değildir. Bu, ancak birlikte hareket edilirse sonuç alınabilecek bir meseledir.⁶⁶

Mali tablolaradaki farkın da altını çizerek, dernek bu doğrultuda fonlarında da bir artış olduğunu belirtmiştir.

“Fon doğal olarak elbette arttı. Hayrat Yardım olarak yurt içinde bütün il ve ilçelerden gelen bağışlarla hareket ediyor, faaliyetlerimizi bu şekilde yürütüyoruz. Özellikle Halep olayları fonlarda ciddi artışa sebep oldu.”

Mülakat sırasında dernek tarafından toplumdaki desteğin belli etkenlere bağlı olduğuna dikkat çekilmiş, toplumun konuya yaklaşımının gündemde ne kadar yer tuttuğuna bağlı olarak değişiklik gösterdiği vurgulanmıştır.

“ Toplumun alakası, televizyonlarda ve sosyal medyada hadiselerin paylaşılmasına göre değişiyor. Vicdanları yaralayan olaylar ne kadar gündeme geliyorsa o miktarda fonlarda artış oluyor.”

Ayrıca dernek bağışların yerine ulaştığının toplum tarafından görülmesinin de fonlarında artış meydana getiren önemli bir sebep olduğunu belirtmiştir.

Derneğin resmi web sitesinde Suriyelilere yönelik 82 paylaşıma rastlanmıştır. Bu paylaşımlar arasında Suriyeli sığınmacılar için geliştirilen kampanya ve projeler öne çıkmaktadır. Acil

⁶⁶ Hayrat İnsani Yardım Derneği mülakat notları

yardım kapsamında gıda, giyim, yakacak, su kuyusu ve yetimler için kampanyalar, sağlık, eğitim alanında projeler yürütülmüştür.

"Sana ihtiyacım var projesi"

İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği⁶⁷ (İDSB) koordinatörlüğü ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) desteğinde Türk Kızılayı, HAK-İŞ, Diyanet Vakfı, Memur-Sen ve Anadolu Ajansı iştirakleri ile şekillenen İnsani Yardım Platformu çatısı altındaki üye ülkeler ile çok sayıda yardım kuruluşu, vakıf, dernek ve meslek örgütünün katıldığı bir kampanyadır⁶⁸

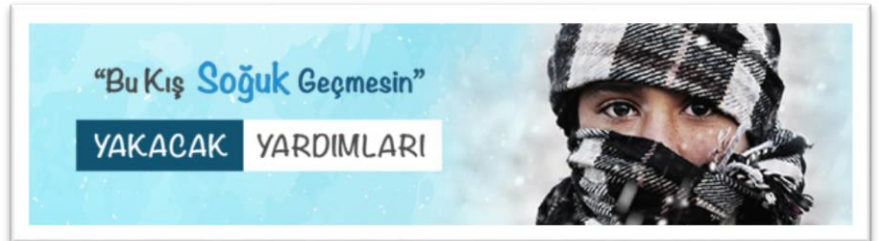
İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB) Genel Sekreteri ve İnsani Yardım Platformu Koordinatörü Ali Kurt'un ifadesiyle sivil toplum kuruluşları olarak daha nitelikli bir yardım koordinasyonu temin etmek amaçlanmıştır.

Projenin kitlesi; çocuklar öncülenmek kaydıyla, kadınlar, yaşlılar ve hastalar olarak belirlenmiştir. Bu kitelenin savaştan doğan mağduriyetlerinin mümkün olduğunca giderilmesi hedeflenmiştir. Proje kapsamında hem Türkiye içinde hem Suriye topraklarında faaliyet yürütülmüştür.⁶⁹

"Bu Kış Soğuk Geçmesin Kampanyası"

Kışın zorlu şartlarına karşı yürütülmüş olan bir

kampanyadır. Yakacak ve soba dağıtımı ile Suriyeli savaş mağdurlarının kış mevsimini nispeten daha kolay geçirmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Suriye'nin Azez, İdlib ve

⁶⁷ İDSB; 53 ülkede 250'ye yakın STK'nın bir araya geldiği, STK'ların arasında birlik ve beraberliğin hedeflendiği çatı kuruluşu

⁶⁸ Hayrat İnsani Yardım Derneği. <https://www.hayratyardim.org/tr/haberler/icerik/46/sana-ihhtiyacim-var-kampanyasi-yurtdisina-acildi> Erişim Tarihi 03.01.2018

⁶⁹ TRT Haber, "Sana İhtiyacım Var Kampanyası Başladı", 22 Ocak 2014. <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/sana-ihhtiyacim-var-kampanyasi-basladi-116052.html> (Erişim Tarihi 05.01.2018).

Cerablus bölgelerine 3105 ton, kömür ve 200 adet soba ihtiva eden 115 yardım tırı gönderilmiştir.

“İyilik Engeli Tanımaz Projesi”

Bu proje yardımı muhtaç engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacı

ile başlatılmıştır. Türkiye kapsamında yürütülmüş bir projedir. Evvela seçilen pilot bölgeler üzerinden yürütülmüştür. Belirlenen bölgelerdeki engelli bireylerin ihtiyaç duyduğu tıbbi malzemeler tedarik edilmiştir. Bu yardımlar içinde en çok tekerlekli sandalye, baston gibi malzemelerin öncelikli ihtiyaç olduğu saptanmış dolayısıyla bunlar ağırlıkta olmak üzere yardımlar ulaştırılmıştır.

“Bebekler Aç Kalmasin Kampanyası”

Savaş ortamında gıdaya erişimi olmayan ve açlıkla mücadele etmek zorunda kalan bebekler için özel bir bebe biskivüsü hazırlanarak bebeklere ulaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiş bir kampanyadır.

Yetime umut ol” “eğitime ihtiyaçları var” gibi süresiz kampanyalar ile Suriyeli çocukların eğitimi ve yetim kalmış olan çocuklar için açılmış olan merkezlerin desteklenmesi noktasında kampanyalar düzenlenmiştir.

“İyilikle Sağlık Bulsun Projesi”

Proje Suriye savaşı mağdurlarından sağlığını kaybeden veya yaralanan bireylerin

tedavi edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Suriyede muhtelif bölgelerde sağlık taraması ve

tedavi için bir ekip oluşturulmuştur. Aynı zamanda yapılan taramalardan sonra karşılaşılan duruma dair ayrıntılı raporlar hazırlanarak ilgili görülen mercilere iletilmiş böylece saha ve ilgili kurumlar arasında gerekli koordinasyonu sağlamak için çalışılmıştır. Suriye için başlatılan bu proje akabinde Arakan ve Afrikada da uygulamaya konmuştur.

Tablolarda da görüldüğü üzere bu projelerin önemli bir kısmı Afad ve Kızılay ile irtibatlı bir şekilde yürütülmektedir.

Ayrıca Dernek yürüttüğü projelerin mahiyetinin zamanla değişiklik gösterdiğini belirtmiştir. Daha önceden Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te MEB ile irtibatlı bu okulların koordinasyonunu sağlayan dernek daha sonra faaliyetlerinin kapsamını üniversite öğrencilerine kadar genişletmiş; koordinasyonun yanısıra barınma ve eğitim konularında da çalışma yürütmeye başlamıştır.

Elbetteki bu durumda devletin eğitim konusunda değişen tutumunun da etkisi vardır. Önceden Suriyeli çocukların Türkiyedeki eğitimleri geçici eğitim merkezleri adı altında yürütülürken daha sonra bu geçici okullar yerine Suriyeli çocukların Türk okullarına gönderilmesi kararı alınmıştır. Dernek de bu gelişme doğrultusunda faaliyetlerinde değişime gitmiştir.

Dernek bu proje ve faaliyetlerin planlandığı gibi yürütülüp yürütülemediği sorusuna olumlu yanıt vermiş; devamlı değişen şartların ve uluslararası bir savaşın veriliyor olması sebebiyle herşeyin istedikleri gibi gitmeyebildiğini, çalışmaya uygun koşulların oluşmayabildiğini yine de buna rağmen çok zorluk çekmeden yardım faaliyetlerine devam ettiklerini söylemektedirler..

Çalışmalar uluslararası arenada herhangi bir devlet desteği alınmaksızın gerçekleştirilmiştir. Ancak fikir ve dünya görüşü açısından kendilerine yakın gördükleri bazı yurtdışı kuruluşlarından destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu yardımlar genel çerçevede %5 civarında bir orana tekabül etmektedir. % 5'in dışında kalan miktar toplumdaki gelen bağışlarla sağlanmıştır.

Derneğe göre Suriyeli mülteciler için yapılan çalışmalarda en büyük engel bölgedeki yoğun çatışma ortamı olmuş; birçok devletin Suriyedeki savaşın dinamikleri üzerinde belirleyici olması, koşulların her an ve öngörülemez şekilde değişmesine sebebiyet vermiş dolayısıyla bölgede çalışma yürütmek buzda yürümekle denk hale gelmiştir.

“...Bütün küresel aktörlerin, küresel çıkar çatışmasının ortasında kalmış bir bölgede yaşanan hadiselerden bahsediyoruz. Bu durum insanı diplomasiyi ve insani yardım ulaştırmayı zorlaştırdı.”

Bu şartlara rağmen dernek Suriyede birçok bölgeye yardım ulaştırmayı başarmıştır. İdlib/Selkin, Azez, Cerablus, El-Bab, Çobanbeyli, Elbeyli, Afrin, Doğu Guta yardım faaliyeti devam edilen bölgelerdendir.

Krizin başlangıcından bu yana İdlib/Selkin bölgelerinde ağırlıklı olarak faaliyet yapıyorken şartlar zaman içerisinde farklı bölgelere de faaliyet yapılmasını zaruri kıldı. Azez bölgesindeki kamplarda faaliyetlerimiz oldu. Fırat Kalkanı Harekatı ile birlikte Cerablus ve El-Bab bölgesinde yardım faaliyetlerimiz diğer yerlerle birlikte devam etti. Son olarak Zeytin Dalı Harekatı ile birlikte Afrin çevresinde, Burseye Dağı ve alınan bölgelerde yardım faaliyetlerimiz devam ediyor. Ayrıca Afrin için AFAD kanalıyla gıda tırları gönderdik. Doğu Guta bölgesindeki katliam sebebiyle zarar gören mazlumlara da ilaç ve gıda yardımı götürüyoruz.

Derneğin kurulduğu 2013 yılından 2018e kadar yaklaşık 1.500 tır yardım malzemesi Suriyenin bahsi geçen bölgelerine ulaştırılmıştır. Yardımlar derneğin kendi ekibi tarafından bizzat dağıtılmıştır. Bu süre zarfında ulaştırılan yardımların toplam dökümü aşağıdaki tabloda incelenebilir.

Tablo 16

HAYRAT İNSANİ YARDIM DERNEĞİ - SURIYE 2014-2018 YILLARI ARASI NAKDİ PROJELİ YARDIMLAR TOPLAMI						
PROJE KODLARI	PROJE ADI	2014	2015	2016	2017	2018 Genel Toplam
CMP-01008-M2P083	EMR - SURIYE ACIL YARDIM	972.969,10 ₺	1.621.506,41 ₺	3.336.073,99 ₺	203.266,16 ₺	6.133.815,66 ₺
2017/EMR/SY/001	EMR - HALEP İÇİN HAREKETE GEÇ			3.336.073,99 ₺	2.615.881,43 ₺	307.290,24 ₺
2017/EDU/SCH/TR/001	EDU - KAHRAMANMARAŞ EĞİTİM			592.294,23 ₺	589.315,82 ₺	1.181.610,05 ₺
2017/EMR/SY/003	EMR - HALEPLİ MAĞDURLARA 300 TIR DESTEĞİ				771.131,00 ₺	771.131,00 ₺
CMP-01037-W0J5P9	ORB - VACIP SURIYE	97.500,00 ₺	158.170,00 ₺	505.200,00 ₺		760.870,00 ₺
2017/ORB/WJB/SY/001	ORB - VACIP KURBAN SURIYE				551.713,00 ₺	551.713,00 ₺
2017/RMN/IFT/SY/001	RMN - RAMAZAN 2017 İFTAR				380.686,99 ₺	380.686,99 ₺
2017/ORB/SCH/SY/001	ORB - IDLİB YETİM EĞİTİM MERKEZİ				299.194,19 ₺	299.194,19 ₺
MAA_2015_RMN_01_SVR_NUR	RMN - MAA_RAMAZAN PRJ (72.113 EUR)		194.466,26 ₺			194.466,26 ₺
2017/ORB/SPN/SY/001	ORB - SURIYE YETİM HANILIK PROJESİ				162.450,00 ₺	162.450,00 ₺
MAA_2016_EMR_HIVD_01	EMR - MAA_2016_EMR_01_LYRDM_43.555 EUR			144.975,80 ₺		144.975,80 ₺
2017/EDU/SCH/TR/002	EDU - ŞANLURFA EĞİTİM DESTEKLEMESİ				142.778,37 ₺	142.778,37 ₺
2017/ORB/GEN/SY/001	ORB-GENEL (ADAK/ŞÜKÜR/SADAKA)-SURIYE				140.990,00 ₺	140.990,00 ₺
CMP-01025-P5M8P9	ORB - ADAK SURIYE	69.260,20 ₺		64.975,00 ₺		134.235,20 ₺
2018/EMR/SY/001	EMR - SURIYE ACIL YARDIMLARI				126.871,21 ₺	126.871,21 ₺
2017/ORB/SCH/TR/001	ORB - ŞANLURFA YETİM EĞİTİM DESTEKLEMESİ				80.323,58 ₺	101.147,36 ₺
MAA_2015_EMR_02_KISLIK	EMR - MAA_KISLIK SRY-AFGH-IRAK 82.931 EUR		2.336,40 ₺	95.663,91 ₺		98.000,31 ₺
2017/ORB/SCH/SY/002	ORB - CERABLUS YETİM EĞİTİM MERKEZİ				94.624,58 ₺	94.624,58 ₺
2017/EMR/SY/002	EMR - CERABLUS FIRIN AYLUK GIDERLERİ				89.720,54 ₺	89.720,54 ₺
2018/EMR/TR/001	EMR - ACIL YARDIM / TÜRKİYE				80.288,11 ₺	80.288,11 ₺
MAA_2015_EMR_01_SVR	EMR - MAA_SURIYE (UN-YTM-KY 35.500 EUR)		15.045,00 ₺	50.692,00 ₺		65.737,00 ₺
MAA_2016_EMR_TR_07	EMR - MAA_2016_EMR_SURIYE KİŞİLİK			59.218,00 ₺		59.218,00 ₺
MAA_2015_SDA_MAAAT_01_TUR	EMR MAA_İST.MÜLTEÇİ GIDA-BRİNİM 30875 EUR			51.656,95 ₺		51.656,95 ₺
CMP-01018-86H0S3	EMR - SURIYE - HAYRAT KÖPRÜSÜ	24.920,00 ₺	10.584,00 ₺			35.504,00 ₺
MAA_2015_ORB_01_SVR BYRML	ORB - MAA_SRY BYRMLİK VE KRBN 236040 USD		3.766,32 ₺	25.658,37 ₺	4.341,90 ₺	33.766,59 ₺
2017/HLT/HES/SY/001	HLT - SAĞLIK TARAFI				33.715,46 ₺	33.715,46 ₺
MAA_2016_EMR_03_SURFA	EMR - MAA_ŞURFA MİTÇİ GIDA 32.200 EUR			30.216,66 ₺		30.216,66 ₺
2017/WAT/SY/001	WAT - CÖMERTLİKTE SU GIBI OL				6.798,38 ₺	6.798,38 ₺
2018/ORB/GEN/TR/001	ORB - GENEL (ADAK/ŞÜKÜR/SADAKA) - TÜRKİY				3.914,22 ₺	3.914,22 ₺
MAA_2016_EMR_TR_05_CRBFRN	EMR - MAA_2016_EMR_CRB FIRIN 60.000 USD				1.854,00 ₺	1.854,00 ₺

GENEL TOPLAM

1.095.389,10 ₺ 2.075.134,59 ₺ 4.956.624,91 ₺ 6.176.785,40 ₺ 531.195,56 ₺ 14.835.129,56 ₺

Kaynak: Hayrat Vakıf Kayıtları

2.4.3. Deniz Feneri Derneği

1996 yılında faaliyetlerine başlayan derneğin yurt içinde Zeytinburnu Genel Merkezi haricinde, İstanbul Anadolu Yakası (Ümraniye), Ankara, Afyon, Antalya, İzmir, Erzurum, Kocaeli, Kastamonu, Düzce, Giresun, Sivas ve Şanlıurfa illerinde 12 temsilciliği ve Kilis'te ofisi bulunmaktadır. Dernek yurtdışında temsilcilik açmamıştır.

Suriyeli mülteciler için 2012 yılından beri faaliyet yürüten dernek bu konuyla ilgili 10 kişilik sürekli bir ekip görevlendirmiştir. Yardımlar Kilis'te bulunan ofis üzerinden koordine edilmiştir. Ofisin etrafında bulunan şehirlere ve Suriye içine yardımlar bu ofisten dağılmıştır.

2012 den itibaren su depoları, afet evleri, eğitim, yaralı evleri, hastaneler, nakit yardım, yakacak başlıkları altında çalışmalar yürütmüştür.

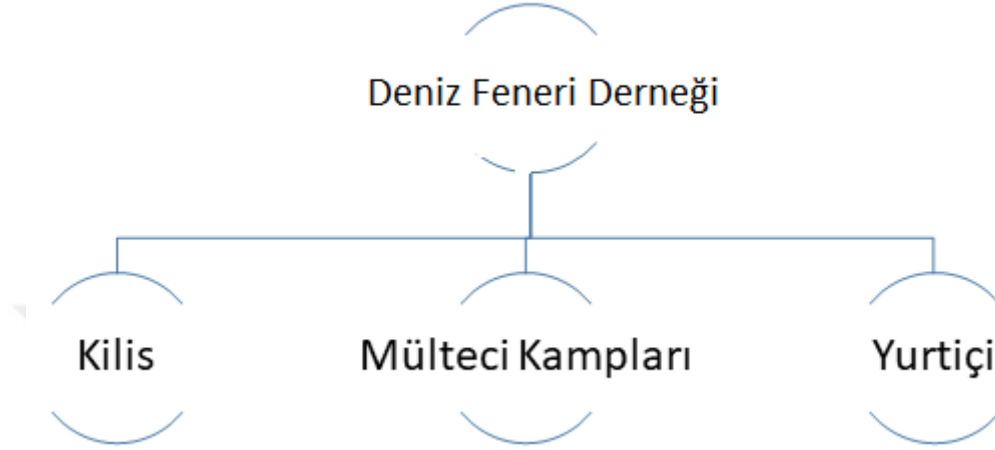
Şekil 4 : Deniz Feneri Derneği Suriye İnsani Krizi Yardım Başlıkları

Derneğin Türkiye içinde yaptığı yardımlara bakıldığında Kilis, İstanbul, Ankara, İzmir illerine ağırlık verdiği görülmektedir. Bu illerin dışında Şanlıurfa, Antalya, Gaziantep, Mardin şehirlerinde bulunan Suriyeli mülteciler için düzenli yardım ulaştırmaktadır.

Suriye içinde ise Agtrin, Bahvarta, Boztepe, Cibrin, Dabeg, Halep, İdlip, Lazkiye, Munbuj, Sandara, Savran, Savran, Şam, Tal Seer, Tat Humus bölgelerinde etkinlik göstererek bölgedeki Suriyelilere yardım ulaştırmıştır.

Ayrıca dernek Suriyeli mülteciler için Türkiye ve Suriye'nin yanısıra Irak'taki Suriyeli mülteciler için de yardım faaliyeti yürütmüştür.

Ulaştırılan yardımların içeriği genel olarak gıda, temizlik, medikal, giyim, kurban, eğitim, ev eşyası şeklindedir.

Şekil 5 : Deniz Feneri Derneği Suriyeli Mültecilere Yönelik Faaliyet Bölgeleri

Kilis:

Kilis yurtiçi yardımlar başlığından ayrı olarak ele alınmıştır. Çünkü Dernek Kilis'teki mülteci yoğunluğunu göz önünde bulundurarak burada oldukça fazla yardım faaliyeti yürütmüştür. Bu faaliyetler şu şekilde sıralanabilir;

-Kentte gezici giyim mağazası açılmasına karar verilmiş ve akabinde ilk beş ayda 2.800 mülteci aileye giyim yardımı sağlanmıştır.

-Düzenli bir şekilde günlük ekmek dağıtımına başlanmıştır.

-Kilis'te barınan Suriyeli mültecilerin temiz suya erişimini sağlamak için her biri 10'ar tondan 3 su deposu inşaa edilmiştir.

-14 adet ilaç dağıtım ve sağlık merkezi kurulmuştur.

-100 adet afet evi mahallesi kurulmuştur.

-1600 Suriyeli çocuğun eğitim gördüğü, 54 öğretmenin çalıştığı okul için düzenli gıda ve giyim desteği sağlanmıştır.⁷⁰

Kiliste Suriyeli mültecileri tedavisini yapan hastaneye ilaç ve tıbbi malzeme desteği sağlanmıştır.⁷¹

Ayrıca Kiliste bulunan 5 yaralı evinin (Suriyede yaralanan insanların hastanedeki tedavileri bittikten sonra getirildikleri evler) günlük ekme, gıda, battaniye, ilaç vb. ihtiyaçları karşılanmıştır.

Mülteci Kampları:

Bölgede biri Ehli Şam diğeri Harameyn olmak üzere iki kampın idaresi dernek tarafından sağlanmaktadır. Bu kampların haricinde;

İdlip Atme kampında, bin 200'ün üzerindeki çadırda yaşayan 30 bin mülteci için 4 adet su deposu kurulmuştur. (Böylece toplam 35 ton su depolanması sağlanmıştır.)⁷²

Yine Atme kampında 48 afet evi kurulmuştur. 12 afet evi Azez-Halep'te sağlık kabini olarak kullanılmıştır.

Babu's Selame Mülteci Kampına 2013 kışında da 50 ton odun dağıtımı, Ocak 2014'de 471 ton kömür, 1.100 adet soba, 4.400 adet soba borusu ulaştırılmıştır.⁷³

Yurtiçi Yardımlar:

Dernek her ne kadar tüm Suriyeli mültecilere ulaşmak amacıyla yardımlarını geniş bir alana yaymış olsa da Kilis'ten sonra yardım dağılımında ağırlığı İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlere verdiği görülmektedir.

Bu minvalde;

⁷⁰ Deniz Feneri Derneği resmi web sitesi. 01.07.2015. http://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/ Erişim Tarihi 18.03.2018

⁷¹ Deniz Feneri Derneği resmi web sitesi. 01.07.2015. http://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/ Erişim Tarihi 18.03.2018

⁷² Deniz Feneri Derneği resmi web sitesi. 01.07.2015. https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/ Erişim Tarihi 20.03.2018

⁷³ Deniz Feneri Derneği resmi web sitesi. 01.07.2015. https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/ Erişim Tarihi 21.03.2018

Sıkıntılı durumda olduğu tespit edilen Suriyeli ailelere nakdi yardım yapmıştır.

Suriyeli öğrencilerin eğitimini desteklemek için de nakdi yardımlar yapmış; İstanbul ve Ankara’da eğitim gören Suriyeli öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için kampanyalar düzenlemiştir.

4’ü Gaziantep 2’si Hatayda bulunan yaralı evlerine düzenli gıda, ilaç, battaniye yardımı yapılmıştır.

Gaziantep Islahiyede bulunan ve 650 çocuğun eğitim gördüğü merkez için kırtasiye ve giyim desteği yapılmıştır.⁷⁴

Genel olarak ele alındığında yardım faaliyetlerinde ilaç, gıda, giysi, ev eşyası, gıda, eğitim malzemesi, battaniye, ev eşyası, tüp, ısıtıcı, temizlik malzemesi, adak kurbanı, kurban eti öne çıkmaktadır.

Vakfin web sitesinde yapılan taramada Suriye savaşından etkilenen mağdurlara yönelik yapılmış 187 habere rastlanmıştır. Bu haberlerin büyük çoğunluğu Türkiye’de barınan Suriyelilere yapılan yurt içi yardımlar oluşturmaktadır. Akabinde ihtiyaç sahibi Suriyeli’lerin (Ameliyat masrafları vs.) ihtiyaçlarını gidermek üzere başlatılıp ihtiyaç duyulan meblağ karşılanınca sonlandırılan kısa süreli kampanyalar ve Suriye başlığı altında vakfin düzenlediği projeler yer almaktadır.

“Suriye Ekmek”

Sınırdaki kamplar ve Suriye içine yöneliktir. ekmek ihtiyacı bulunan sınır kamplarına ve savaşla birlikte yıkılan fırınlar yüzünden ekmek bulmakta güçlük çeken Suriyeli halka un temin etmek için düzenlenmiş bir kampanyadır.

⁷⁴ Deniz Feneri Derneği resmi web sitesi. 01.07.2015. https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/ Erişim Tarihi 21.

"Bir Yetim Büyütüyorum"

"Bir Yetim Büyütüyorum" kampanyası dünya üzerinde yaşayan UNİCEF in raporu ile 400 milyon yetim için başlatılmış bir proje olup hamilik sistemi çerçevesinde bir yıl boyunca bir Suriyeli yetim çocuğun da eğitim, sağlık, bayram harçlığı, gıda, kıyafet ve diğer sosyal ihtiyaçlarını giderilmesi için yapılmış bir kampanyadır.

"Suriye Mama"

Savaş nedeniyle annelerinin sütü kesilen bebeklere mama ulaştırmak amacıyla düzenlenmiştir. Belirlenen bağış miktarı ile bir bebeğin bir haftalık mamasını karşılamak istenmiştir.

"Suriye Gıda"

Savaştan kaçan Suriyeli ailelere gıda kolisi ulaştırabilmek için düzenlenmiş bir kampanyadır.

"Suriye Battaniye"

Kış mevsiminin zorlu şartlarına karşın AFAD kamplarının dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılara belirlenmiş bir meblağ ile bir aileye battaniye desteği sağlamak için yapılmış bir kampanyadır.

"Önce Temizlik"

Sahadan alınan malumatlar doğrultusunda temizliğin en fazla sıkıntı duyulan konulardan biri olduğu anlaşılınca bir temizlik seti düzenleyecek şekilde belirlenen bağış miktarı ile bölgeye temizlik malzemeleri gönderebilmek için düzenlenmiş bir kampanyadır.

"Bursla 30 Hayat Birden Kurtaralım"

AFAD kampları dışında hayatını idame ettirmeye çalışan ve eğitime erişimi olmayan 30 lise ve üniversite öğrencisine eğitimlerine devam edebilmeleri için gerekli bütçenin toplanması için düzenlenmiş olan bir kampanyadır. Böylece genç sığınmacıların geleceklerini kurtarmaları hedeflenmiştir.

“Mültecilere Bir Öğün Yemek İkram Edin!”

Kilis'teki Suriyeli sığınmacıların sayısının çok hızlı bir şekilde artması ve çarpıcı boyutlara ulaşması üzerine başlatılmış bir kampanyadır. Belirlenen cüzi bir fiyat üzerinden bir aileye bir öğün yemeğini temin edebilmek amaçlanmıştır.

Kampanyalar içinde özellikle sms kampanyalarının yoğun ilgi gördüğü dernek tarafından saptanmıştır. Ayrıca savaşın ilk zamanlarında bu ilginin kıyasla daha fazla olduğuna dikkat çekilmektedir.

Suriyeli mültecilere yönelik bahsi geçen bu çalışmalar 10 kişilik sürekli bir ekip ile yürütülmüştür. Bu ekibin dışında gönüllülerinde artan bir destek ile çalışmalara katıldığı belirtilmektedir.

“Bu tür faaliyetleri (yardım faaliyetleri) topluma aktardığınızda mutlaka bir karşılık buluyorsunuz. Zamanla bölgeden de iltifat görerek gönüllü sayımız arttı.”

Diğer taraftan personel sayısında zamanla bir artış olmamıştır. Dernek, personel sayısını arttırmadığını ancak personelinde nitelik olarak bir gelişme yaşandığını belirtmektedir. Suriyeli sığınmacılara yardım faaliyetleri sırasında mevcut ekibin çok daha deneyimli ve profesyonel hale geldiğini ifade etmektedir.

Ayrıca lojistik faaliyetler ve operasyon hızı da gelişme kaydedildiği düşünülen bir diğer alandır.

“...Personelin kendisinde de bölgeye gönderilen yardım malzemesinin içeriği hususunda da gelişmeler kaydettik, kaydediyoruz. Ayrıca teknik ve evraksal hazırlık süreci hızlanıyor...”

Dernek mali olarak çalışmalarını bir fondan yararlanmadan gerçekleştirmiş ancak operasyonlar noktasında STKlar ve devlet kurumları ile birlikte hareket etmiştir.

2012'den bugüne kadar ATAA İnsani Yardım Vakfı, Syrian American Medicine, Hand In Hand, Veren ING, Cominity Syrian Liberian, Shelter OX, Traft HQ, Polish Humanitarian Action, Med Aid for Kids gibi uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortak faaliyetlerimiz olmuştur.

Ayrıca dernek yönetimi, genel iâşesini üstlendiği iki mülteci kampına bağlı olarak AFAD, Kızılay, TDV gibi kurumlarla sürekli ve sıkı bir irtibat halindedir.

Birlikte ve koordine hareket etme noktasında bir gelişme olduğunu düşünüyöruz. Bölgede bizim de temsilcimiz olan kişi uluslararası bir kurumun çalışanıdır aynı zamanda. Böylece uluslararası kurum tecrübesini de kazanmış oluyoruz. Diğer yandan devlet kurumları nezdinde itibar artışı oluyor. Örneğin ilgili valilik makamındaki işlemlerimiz prosedürlere takılmadan kısa zamanda çözüme kavuşuyor.

Yardımların, askeri operasyonlar gibi özel haller dışında son 5 yıl boyunca düzenli ve planlı bir şekilde bölgeye ulaştırıldığını belirten dernek, yardım faaliyetlerindeki en büyük engeli; bölgenin 3 yıl gibi bir sürede DAİŞ'in elinde kalması durumu ile yaşamıştır. Zira bu durum yardımları aksatmıştır.

Bir diğer zorluk olarak zaman zaman medyada oluşturulan Suriyeli algısı tanımlanmıştır. Medyanın tutumu dernek için gelen yardımları azaltarak faaliyetleri yavaşlatan bir etkiye sebep olmuştur.

Bunun dışında devlet ve resmi kurumların STK'lara yönelik tutumunda herhangi bir olumsuzluk görmediklerini hatta teşvik edici bir tutumla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Dernek bu zamana kadar fon desteği almadan devlet kurumları ve sivil toplum örgütleriyle sahada koordineli bir çalışma yürüterek mültecileri desteklemiştir. Ancak yardım ulaştırılması gereken kitleler giderek arttıkça derneğin ihtiyaç duyduğu bütçe de artmıştır. Bu sebeple maliyetleri karşılayabilmek için 2018 itibariyle fon alma kararı vermiştir.

Yılda düzenli olarak yaptığımız yardımların dışında temsilciliklerimiz de mülteci yoğunluğunu gözeterek yıl içinde çeşitli yardım tırları göndermektedir. Fakat operasyonlar ve savaş yoğunluğu arttıkça doğal olarak kamplardaki nüfus da artıyor bu da maliyetleri yukarı çekiyor. O yüzden 2018 yılı içindeki genel planımız her iki kampın⁷⁵ ihtiyaçlarını düzenli olarak bir fon ortaklığı ile karşılamak olacaktır.

⁷⁵ Ehli Şam ve Hameyn Kampları

2011 yılından 2018'e kadar olan süre zarfında derneğin yaptığı yardımların içeriği ve mali boyutları aşağıda yer alan tabloda görülebilir.

Tablo 17: Deniz Feneri Derneği 2012-2018 Sürüye Yardım Bütçeleri

Kategori	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Genel Toplam
Barınma					20.040,00 TL	12.020,00 TL		32.060,00 TL
Diğer	50.349,18 TL	1.031.898,02 TL	100.494,30 TL	8.360,00 TL	2.015,00 TL	600,00 TL		1.193.716,50 TL
Eğitim	28.263,59 TL	94.210,68 TL	97.928,04 TL	117.133,10 TL	90.070,91 TL	187.661,68 TL	72.048,67 TL	687.316,67 TL
Eşya	384.000,00 TL	3.499.492,86 TL	2.019.114,86 TL	1.592.936,27 TL	1.435.895,65 TL	939.285,80 TL	513.825,07 TL	10.384.550,51 TL
Gıda	204.431,19 TL	2.234.059,19 TL	3.364.942,58 TL	3.567.000,47 TL	3.899.363,27 TL	2.592.700,93 TL	335.350,75 TL	16.197.848,39 TL
Giyecek	2.221.172,02 TL	9.424.727,55 TL	13.874.666,06 TL	9.563.434,97 TL	16.090.953,54 TL	16.209.700,93 TL	5.044.199,08 TL	72.428.262,75 TL
İlaç	578.529,05 TL	2.833.232,34 TL	930.938,24 TL	674.643,46 TL	467.569,08 TL	462.179,91 TL	211.602,19 TL	6.158.694,27 TL
İnşaat		88,50 TL	100,10 TL	458,00 TL	475,00 TL			1.121,60 TL
Medikal Malzeme	46.659,28 TL	346.963,47 TL	559.207,81 TL	184.772,16 TL	34.792,49 TL	15.683,97 TL	10.479,69 TL	1.198.558,87 TL
Nakit		6.280,00 TL	12.590,00 TL	121.635,00 TL	219.750,00 TL	162.070,00 TL	48.905,00 TL	571.230,00 TL
Sağlık	15.954,99 TL	1.638.032,56 TL	1.787.157,29 TL	316.895,07 TL	2.987.678,88 TL	527.222,64 TL	15.388,38 TL	7.279.329,81 TL
Tamir			132,88 TL	512,50 TL				654,38 TL
Temizlik	17.396,19 TL	302.687,48 TL	244.340,90 TL	191.447,56 TL	432.293,31 TL	421.001,19 TL	38.267,02 TL	1.647.433,65 TL
Yakacak		127.220,80 TL	151.499,10 TL	227.686,35 TL	61.952,32 TL	33.508,60 TL		601.867,17 TL
Genel Toplam	3.542.781,68 TL	21.542.893,45 TL	23.143.112,16 TL	16.566.914,91 TL	25.733.849,46 TL	21.563.044,25 TL	6.290.065,85 TL	118.382.661,76 TL

Kaynak: Deniz Feneri Dernek Kayıtları

2.4.4. İnsan Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

Türkiyenin en aktif sivil toplum kuruluşlarından biri olan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (IHH) İstanbulda bir genel merkez ve 19 temsilcilik, Kocaeli'nde de 1 temsilcilik ile; 2 şehir, 21 farklı şubede çalışmalarını yürütmektedir. Yine de bu geniş temsilcilik ağına rağmen kendisini genel anlamda temsilcilik açıp çalışmalarını kendi ofisleri üzerinden yürüten bir kurum olarak tanımlamamaktadır. Bunun yerine içeride ve dışarıda partner kuruluşlarla işbirliği yaparak çalışmayı tercih ettiğinin altını çizmektedir.

Bu doğrultuda kurum içi yapılanma noktasında diğer STK'lara nazaran daha farklı bir yapılanması olduğu söylenebilir. Zira Türkiye'de hemen hemen bütün illerde IYD'ler yani IHH Yardım Dernekleri kurulmuştur. Bağımsız olarak kurulan bu dernekler IHH'nın Türkiye içerisinde yaptığı yardım çalışmalarında vakfin uygulayıcı partneri olmaktadır.

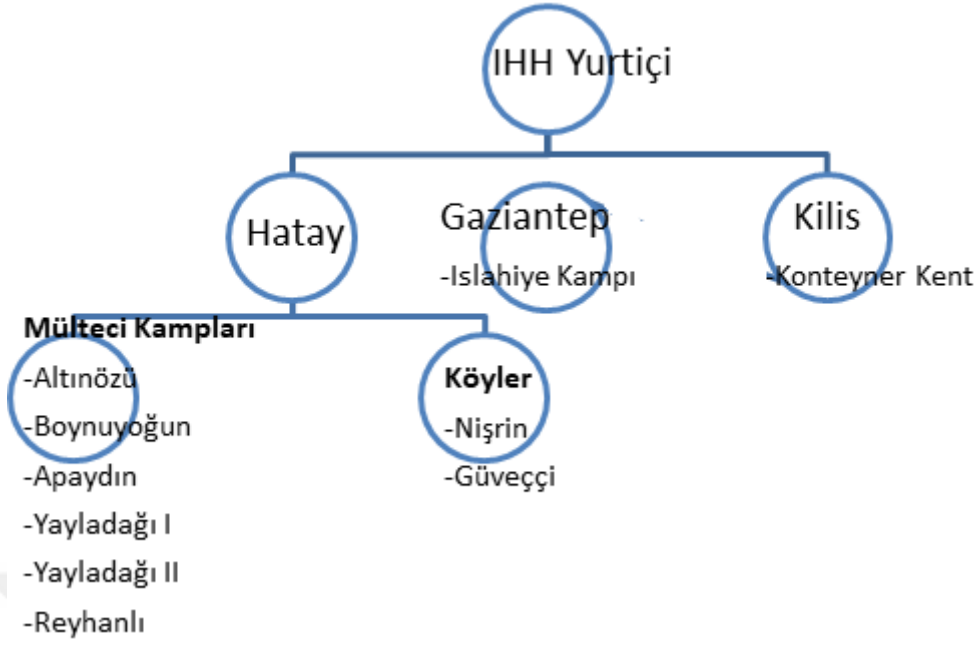
IYD'ler buldukları illerde bağımsız olarak yardım çalışmaları yaparken yurt dışındaki yardımlarını IHH ile yaptıkları protokol üzerinden IHH İnsani Yardım Vakfı üzerinden yürütmektedirler.

Vakıf, IYD'lerin dışında yurtdışı yardım operasyonlarında birlikte çalıştığı 300 civarında partner kuruluş olduğunu belirtmektedir. Vakfa göre bu partnerlik aynı zamanda birlikte çalışılan her bir kurumun kapasitesini arttırmayı da hedeflemektedir.

Bunlara ilaveten Gazze, Sudan, Somali gibi bazı önemli projelerin olduğu ülkelerde vakfin temsilcilikleri bulunmaktadır.

Vakıf, Suriye'deki savaşın ortasında kalan insanlar için geçtiğimiz 7 sene içinde çok yoğun bir çalışma yürütmüştür. Suriye krizinin ortaya çıkmasından 2018 yılına kadar mülteciler için 830 milyon Türk lirası harcadığını beyan etmektedir. Ayrıca 15.000 parça aynı yardım teslimi yapmıştır. Bu faaliyetler 700 kişilik bir ekip ile yürütmüştür.

Faaliyetlerini hem Suriye'de hem de Suriyeden kaçarak başka ülkelere sığınan mültecilerin yoğunluk gösterdiği bölgelere yaymıştır.

Şekil 6 : IHH 2011-2012 Suriye İnsani Krizi Yurt İçi Yardım Bölgeleri

Vakıf savaşın başlangıcında Türkiye-Suriye sınırında Hatay’da Reyhanlı, Altınözü, Boynuydoğan, Apaydın, Yayladağı 1, Yayladağı 2 olmak üzere 6 kamp ve 2 köy (Nişrin ve Güveççi); Gaziantep’te Islahiye Kampı; Şanlıurfa’da Ceylanpınar Çadır Kenti; Kilis’te konteyner kent’e⁷⁶ yardım ulaştırmıştır. Daha sonra yurtiçi yardımlarını tüm Türkiye geneline yaymıştır.

2018 yılına kadar vakıf yurtiçi yardımlarını arttırarak devam ettirmiştir.

Tablo 18: IHH Suriye İnsani Krizi Yurtiçi Yardım Başlık ve Bütçeleri

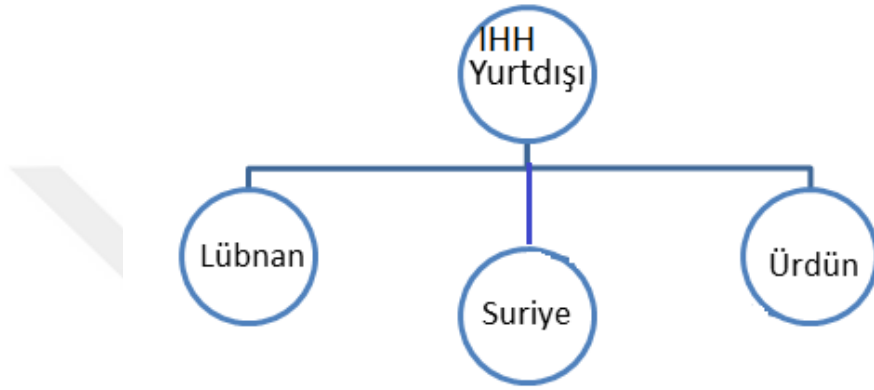
(2011-2017)	IHH Yurtiçi Yardım						
	GIDA	SAĞLIK	EĞİTİM	BARINMA	HİJYEN	AYNI YARDIM	TOPLAM
Bütçe (TL)	40.264.970	3.478.800	3.287.350	5.083.560	3.462.500	5.083.560	60.660.740
Kişi	357.077	34.717	66.529	324.206	460.433	421.049	1.682.082

Kaynak: IHH Kaynakları

⁷⁶ IHH İnsani Yardım Vakfı Suriye Raporu, Mayıs 2011- Kasım 2012, s.6

Türkiyedeki tüm illere ulaştırılmış olan Suriye yurtiçi yardımlarının bütçeleri ve faydalanan kişi sayısı 2011 den 2018 yılına kadar incelendiğinde en büyük payın gıda yardımına ayrıldığı görülmektedir.

Türkiye dışında ise Lübnan'da Suriye sınırında Akkar, Vadi Halit, Ersal mevkileri; Suriye'de Şam, Halep, İdlib, Hama, Humus, Lazkiye (sahil kasabaları) Humus ve Rakka bölgeleri; Ürdün'de Hüseyin Kampı ve Nizal mahallesi, Ramsa, elMafrag ve Amman'da Suriyeli mültecilere vakıf tarafından insani yardım götürülmüştür.

Şekil 7 : IHH Vakfı, 2011-2012 Suriyeli Mülteciler'e Yönelik Yurtdışı Faaliyet Bölgeleri

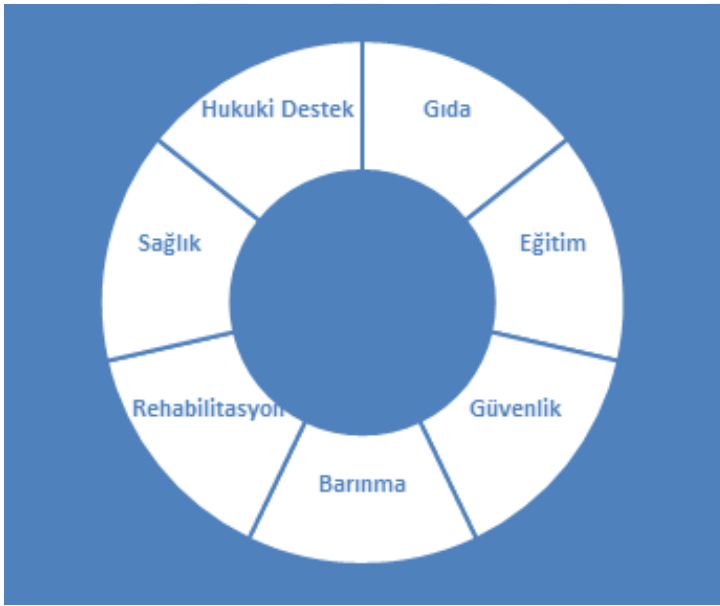
Savaşın başlangıcında Lübnan, Suriye ve Ürdün'e yapılan yardımlar zamanla Suriyelilerin sığındığı Irak, Makedonya, Macaristan gibi başka ülkelere de yapılmaya başlanmıştır.

Belirtilen bu yurtiçi ve yurtdışı bölgelere ilk zamanlarda insani yardım kapsamında Gıda malzemeleri, Bebek paketi, Sağlık malzemeleri, Hijyen malzemeleri, Barınma malzemeleri, Giyim malzemeleri, halı, battaniye, Jeneratör, Un, Maya, Tüp, gaz, ocak temin edilirken zaman içerisinde daha kalıcı yardımlar ulaştırılma çabasına girmiştir. (Savaştan dolayı geçim sıkıntısı çeken Suriyeli Halk'a Kral Selman Vakfı iştiraki ile sağmal hayvan dağıtımı yapılması gibi...) Bölgeye 1.5 milyon litre yakıt ulaştırılmış. Böylece fırın, okul, hastane, ambulans, su kuyusu gibi yerlerde jeneratörlerin çalıştırılması sağlanmıştır.

Aynı zamanda İnsani Diplomasi yürütülerek; Suriye hapishanelerinde tutulan gazeteciler ve (başta çocuk ve kadınlar olmak üzere) masum insanların salıverilmesi için de yoğun çaba sarfedilmiştir.⁷⁷

2011 yılında Suriyedeki savaştan kaçan insanların sınırdaki kentlere yığılması ile vakfın çalışmaları bu bölgelerde yoğunlaşmıştır. Vakıf bu kentlere sıcak yemek sağlamakla başlamış, gezici aşevinin akabinde gıda kolileri ve tıbbi yardım sağlayan sağlık tırı ile yardımlar devam ettirilmiştir.

Acil yardım niteliğinde gerçekleştirilen bu faaliyetlerin yerini zaman ilerledikçe daha kapsamlı ve sürdürülebilir yardımlar almaya başlamıştır. Örneğin barınma problemi başlarda çadır ile çözülmeye çalışılırken daha sonra okul, cami, fırın gibi toplumsal ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yaşam alanları inşaa edilmeye başlanmıştır. Vakfın, 2011-2017 arasında yaptığı yardımlar gıda, sağlık, barınma, eğitim, koruma, hukuki destek, rehabilitasyon başlıkları altında toplanabilir.

Şekil 8 : IHH Suriye İnsani Krizi Yardım Başlıkları

Gıda

Başta sınır bölgelerine gıda kolileri ile gerçekleştirilen gıda yardımları giderek daha sürdürülebilir nitelik kazandığı görülmektedir. Zira bölgede 13 fırın kurulmuştur ve hergün 750 bin ekmek çıkarılmaktadır. Bunun haricinde 48 fırına da un ve yakacak

temin edilmektedir. Hergün 60 bin insana sıcak yemek verilmektedir. Bölgeye 60 bin kurbanlık hayvan eti dağıtımı yapılmıştır.

⁷⁷ IHH 2011-2012 Faaliyet Raporu. s:11

Hijyen

Vakfın hijyen konusunda faaliyetleri temiz su temin etme üzerine yoğunlaşmıştır. Vakıf Suriye’de 36 su kuyusu açmış ve bölgeye 16 su tankı, 780 seyyar tuvalet, 640 seyyar banyo, 2 su arıtma ünitesi göndermiştir.

Barınma

Türkiye’de; Elbeyli mülteci kampı için 1000 konteynır ev, Öncüpınar mülteci kampı için 1248 konteynır ev inşaa edilmiştir.

Suriye içinde; 11.382 çadır’a tekabül eden 27 çadır kent ve 4644 konteynırdan oluşan 6 konteynır kent kurulmuştur. Bu çadır ve konteynır kentlerde 150 bin iç göç yaşamış Suriyeli yaşamaktadır. İdlip’te 100 ev, 1 okul, 1 cami, çarşı ve oyun alanından oluşan Rahma Köyü inşaa edilmiştir.

Eğitim;

Vakıf eğitim kapsamında 700 öğrencinin kayıtlı bulunduğu 1 üniversite ve 35 okul inşaa etmiş, 71 okul onarılmıştır. Ayrıca 1 sağır-dilsiz-görme engelli okulu ve 1 ebelik okulu kurulmuştur. Yanısıra vakıf, 347 okulun giderlerini karşılanmaktadır ve 350 bin öğrenciye eğitim desteği vermektedir.

Sağlık;

Sağlık yardımları kapsamında vakıf tarafından Suriye’ye 683 ambulans gönderilmiş, 7 klinik ve mobil klinik açılmış, 2 fizik tedavi ve bir yaşlı bakım evi kurulmuştur. 25 tır ilaç gönderilmiş ve 2 sivil savunma ve yangın söndürme ekibi kurulmuştur.

Mülteci kampları periyodik olarak ilaçlanmıştır.

Yine sağlık alanında “Ortez Protez Merkezi Projesi” geliştirilmiştir. Hatay, Şanlıurfa ve İstanbul’da açılan bu merkezler ile savaşta uzuvlarını kaybeden insanlar için açılan bu merkezde 4-6 saat içinde hastaya uygun protez sağlamak hedeflenmiştir. Suriye’de ki savaşta uzuvlarını kaybeden 2.8 milyon insana bu merkezde tedavi gördüğü belirtilmektedir.

Koruma/Güvenlik

Vakıf koruma olarak nitelendirdiği yardımlarda özellikle yetim çocukları hedeflemiştir. Bu minvalde 9200 yetime aylık sponsorluk sağlamaktadır. 11 yetimhane kurulumu gerçekleştirilmiştir. 2850 yetim ve akrabalarını Suriye içinde bulunan 9 kampa yerleştirmiştir. Ayrıca “çocuk yaşam merkezi” ismi ile kurduğu merkezde bine yakın sayıda çocuğa barınma ve rehabilitasyon hizmetleri sunan güvenli bir merkez inşaa etmiştir.

Savaşta kocasını kaybeden kadınlara gelir kapısı olması amacıyla 2 terzihane açmıştır.

Rehabilitasyon

Reyhanlı’da İbni Zuh rehabilitasyon merkezi kurulmuştur. 352 çocuğa hizmet veren merkezde 2 sosyal hizmetler uzmanı, 10 psikolog, 2 sanat odası, 2 oyun odası, 2 kişisel tedavi odası ve çeşitli sosyal aktivite imkanları bulunmaktadır

Ayrıca bu konuda 2 proje hayata geçirilmiştir. Bunlardan biri Uluslararası Doktorlar Birliği (AID) ile yürütülen “Gülen Yüzler Projesi”dir.

Gülen Yüzler Projesi ile 234 Suriyeli çocuk ve 257 Suriyeli kadın bireysel veya toplu terapiler ile akademik destek verilmektedir. Suriyeli çocuk ve kadınlar mesleki, sanat ve el işleri kursları ile rehabilite edilmektedir.

Bir diğer proje olan “Broken Minds Projesi” vakfın İstanbul’da yürüttüğü rehabilitasyon programıdır. Proje kapsamında 238 Suriyeli çocuk ve 589 Suriyeli kadına kültürel aktivitelerin yanısıra, bireysel ve toplu terapiler, mesleki eğitim, entegrasyon eğitimi, Türkçe eğitimi verilmektedir.

Farkındalık ve Hukuki Destek Çalışmaları

Mültecilere yönelik farkındalık yaratmak amaçlı organizasyonlar düzenlenmiş, basın açıklamaları ve televizyon programları ile konu gündemde tutulmuş, rapor, kitap ve belgeseller hazırlanmıştır. Ayrıca 7 üniversite ve 5 lisede mültecilik başlığı altında akademik dersler verilmiştir. Ulusal ve uluslararası ölçekte sempozyumlar, atölye çalışmaları organize edilmiş, mülteci hakları üzerine özel raporlar basılmıştır. Yine bu konuya ilişkin adli ve kamu davaları

açılmış, mültecilerin güvenli olmayan ülkelere sınır dışı edilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yürütülen insani diplomasi çalışmalarıyla 2.232 tutuklu özgürlüğüne kavuşturulmuştur. Kuşatma altında kalan insanlar için koridor açılması ve sivillerin tahliye edilmesi sağlanmış, muhalif gruplar arasındaki krizlerde arabuluculuk çalışmaları ile çatışmaları mümkün olduğunca aza indirmeye çalışılmıştır.⁷⁸

Vakıf Suriye krizinin başladığı ilk günden beri yardım yapma önceliğini %85 Suriye içerisine verdiğini belirtmektedir. Bu tutumun sebebini başka ülkelere giderek savaştan kaçamayan, Suriye’de kalan insanların her türlü insani yardımdan mahrum kalması olarak açıklanmıştır. Üstelik ülke içinde IDP’ler⁷⁹ yani savaşın kendi ülkesi içinde yer değiştirmeye zorladığı insanlar da oldukça fazladır. Diğer taraftan güvenlik sebebiyle ülkeye yardım girişi zor olduğundan bu iç göç yaşamış ve yardıma muhtaç kitlelerin durumu daha da kritik hale gelmiştir.

Bu sebepler doğrultusunda vakıf iç göç yaşamış insanlar için 31 kamp kurulmuş ve işletmesi üstlenmiştir.

Suriyeli IDP’ler (iç göç yaşamış insanlar) için kamplar kurduk, işletiyoruz. 3’ü Türkiye tarafında 3’ü Suriye tarafında 6 büyük koordinasyon merkezi ve lojistikler üzerinden yardımlarımızı ulaştırıyoruz. Ve bu söylemiş olduğum merkezlerde 700 kişi görev yapıyor. Bunların çoğunluğu da Suriyelilerden oluşuyor.

IHH vakfı Suriye için çok sayıda proje ve kampanya yürüttüğünü gıda, sağlık, eğitim, hijyen ve özellikle barınma konusunda büyük projelerin IHH üzerinden hayat bulduğunu belirtmiştir. Yürütülen bu projelerin içinde özellikle *Reyhanlı Çocuk Merkezinin* üzerinde durmaktadır;

“Suriyeli mülteciler için geliştirdiğimiz projelerden en büyüğü Reyhanlı’daki Çocuk Yaşam Merkezidir. Bu proje savaş mağduru olan çocukların barınma, rehabilite ve eğitimleri konusunda dünyada model olacak kapasitedir.”

Reyhanlı Çocuk Yaşam Merkezi vakfın yetim veya ailesi travmaya bağlı olarak ebeveynlik yetisini kaybetmiş çocukları yoksulluktan, eğitimsizlikten, kamp şartlarında 2. derece veya

⁷⁸ IHH, **IHH Suriye Faaliyet Raporu**, İstanbul, Mart 2011-Temmuz 2017, s. 35

⁷⁹ “Internal Displacement” (IDP); Kendi ülkesi içinde yer değiştirmeye zorlanan kişi

daha uzak akrabalarla yaşamın zorluklarından, çocuk evliliklerinden korumak ve savaşın etkilerini silerek rehabilite etmek için Reyhanlı'da 990 çocuk kapasiteli 1 çocuk yaşam kenti kurulmuştur. Şu anda bu merkezde 350 çocuk barınmaktadır. Merkezde 10 psikolog, 35 öğretmen, 185 çocuk bakıcısı, 1 doktor, 3 hemşire, 10 yönetici, 40 çalışan, 12 güvenlik görevlisi bulunmaktadır.

Vakıf kurulduğu ilk günden beri öncelikli hedefini kriz ve savaş bölgeleri, daha sonra doğal afet bölgeleri ve fakirliğin kronikleştiği bölgeler olarak belirlediğinden; 1992 Bosna savaşından şimdiye kadar bütün savaş ve kriz bölgelerinde varlık gösterdiğini böylece bu alanda en tecrübeli kurum olduğunu ifade etmekte ve eklemektedir;

Buna rağmen Suriye (mülteci/IDP) krizi IHH için önemli dönüm noktalarından birisi olmuştur. Daha önce insani yardım ulaştırdığımız kriz bölgelerine kıyasla 21 milyon gibi bir sayıda daha fazla insanı etkilmesi ve lokalden globale evrilen, gördüğümüz en komplike kriz olması sebebiyle biz insani yardım aktörlerine kattığı çok tecrübelerin olduğu muhakkaktır.

Dönüm noktası olarak tanımladıkları bu süreçte vakıf olarak eskiye nazaran ne gibi bir kıyaslama yapılabilir sorusuna ise şu şekilde açıklık getirilmiştir;

“Onbinlerce insanın bir günde sınırlara diğer bir deyişle güvenli bölgelere akın ettiği zamanlarda onlara günler değil, saatler içerisinde temel ihtiyaç malzemeleri temin etmek ve bir o kadar hızda barınak imkanları sağlamak gibi deneyimler kazandık.”

Vakıf Suriyeli mülteciler'e yönelik yürüttükleri bu faaliyetler ile personel sayısının da arttığını belirtmiştir.

“Personel sayımız doğal olarak arttı. 150 milyon liralık Suriye bütçesini yönetmek, bunca faaliyeti yürütmek, çekirdek kadro ile mümkün olamazdı.”

Ancak görüşmeler sırasında bu çalışmaların yürütülmesinde personelin dışında gönüllü katılımının da oldukça fazla olduğunun altı çizilmiştir.

“...Aynı durumu gönüllülerimizde de yaşadık. Gönüllü sayımızda ciddi bir artış oldu.. Suriye konusuna mesafeli duran cemaat ve siyasilere mensup insanların dışında halkın ilgisi genel manada iyi olmuştur.”

Sadece 2011-2012’de mülteciler için yapılan çalışmalarda bizzat görev almak için yurtdışından gelen gönüllü sayısı 200’ü bulmuştur.⁸⁰

Aynı zamanda birçok STK ve insani yardım ekibi İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Suriye kampanyasına ayni ve nakdi bağışlarıyla katkıda bulunmuş veya İHH’nin lojistik desteğiyle Türkiye’deki mülteci kamplarında yardım organizasyonu gerçekleştirmiştir.⁸¹

...Suriye krizinin ilk yıllarında genel manada Suriye içinde yapılan bütün yardım çalışmalarının İHH tarafından koordine edildiğini söylememiz yanlış olmaz. Bu dönemde Türkiye’nin koordinasyon sağlayan kurumu olarak AFAD veya BM’nin koordinasyon sağlayan birimi OCHA ve diğerleri aktif olarak işin içine girmemişti. 100 civarında uluslar arası STK (INGO)’nin yardımları İHH üzerinden Suriye’ye ulaşmaktaydı. BM 2014’den sonra, AFAD da Fırat Kalkanı hareketinden sonra rol üstlenmiş oldular. Tabi bunlar hep (yalnızca) Suriye içine yönelik yardımlar.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere vakfın fonları Suriye kriziyle daha da artmıştır. Hem yurt içinden ve hem de yurtdışından ayni ve nakdi olarak yardımlar artarak vakfa ulaştırılmıştır.

“Uluslararası STK’lardan (INGOs) büyük destek gördük. Ama devletlerden destek almadık. Yine de yardımların büyük kısmı yine halkımızdan geldi. INGO’lardan (STK’lardan) gelen yardımlar 1/4- 1/3 civarında kaldı.”

Diğer taraftan vakıf uluslararası STK’lar ile kurduğu bu irtibatı yerli sivil toplum örgütleri ile kuramadığını belirtmiştir.

“İHH’nin bir çok çabasına rağmen Türkiye’deki STK’lar Suriye konusunda -bir kaç istisna hariç- gerekli duyarlılığı göstermediler. Krizin bölgesel siyasetleri de etkilemesi, STK’ların duyarsız kalmalarında etkili oldu. Filistin davasındaki birlik görüntüsü Suriye’de görülmedi.”

Her ne kadar yerli STK’lardan aradığı desteği bulamadığını belirtmiş olsa da vakıf yardım faaliyetlerini yürütürken devlet kurumlarından ciddi bir destek aldığını vurgulamaktadır.

“...Türkiye’de yürütülen çalışmalarda AFAD ve Kızılay asıl işi göğüsleyen, bizim ve İYD’lerimizin de kendileriyle işbirliği içinde yardımlarımızı koordine ettiğimiz iki ana

⁸⁰ İHH, İHH Suriyeli Mülteciler Raporu, 2011-2012, s.9

⁸¹ A.g.e., s:9

aktör olmuşlardır. AFAD ve Kızılay'ın dışında TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim bakanlığı ile de birlikte büyük projeler yürüttük.”

Vakıf mültecilere yönelik bahsolunan bu faaliyetlerini planlandığı gibi yürütülüp yürütülemediği hususuna başka bir açıdan açıklık getirmiştir.

“Genel ölçüde çalışmalarımız planlar dahilinde yürümektedir. Ama krizin büyüklüğü ve etkilenen insanların çokluğu çok defasında planlı çalışmadan çok acil müdahale formatında geliştiği de olmaktadır.”

Ve tüm bu faaliyetleri yürütmede karşılaştıkları en büyük engel konusunda mültecilerin siyasi tanımını işaret ederek diğer yerli STK'lar ile benzer bir cevap vermiştir.

“Mülteciler konusunda en büyük problem devletin “Mülteci Statüsü”nün olmaması ve 3.5 milyon insana gidici/geçici misafir güzüyle bakılmasıdır. Bu politika uzun vadeli entegrasyon ve çözüm önerilerini olumsuz etkiliyor”

Yukarıda yer verilen yardımlar için vakfın web sitesinde Ocak 2012'den Haziran 2018'e kadar olan süre zarfında Suriyeli mültecilere 360.605.013 milyon dolar tutarında bütçe sarfedildiği ilan edilmiştir.⁸²

Vakfın resmi web sitesinde yapılan taramada Suriye'ye ilişkin 732 habere rastlanmıştır. Bu haberler ağırlıklı olarak Suriye'de bulunan ve Türkiye'nin Suriye sınırındaki şehirlerine yerleşmiş Suriyelilere yönelik yapılan yardım haberleridir. Ayrıca yapılan yardımların bazıları kısa video filmlerle desteklenmiştir. Bunların dışında vakfın resmi web sitesi üzerinden Suriyedeki savaşın gidişatına ve savaştan mağdur olan insanların durumlarına dair paylaşılan haberler ile kamunun bilgilendirilmesine önem gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel yardım başlıkları kapsamında kurban, su, yetim, zekat, adak, açe yardım kampanyalarının yanında hususi olarak Suriye yardım başlığının da sürekli yardım kapsamına alındığı görülmüştür.

⁸² <https://www.ihh.org.tr/suriye>

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular & Değerlendirme

Yukarıda Suriyeden gelen göçle ilgili en yoğun çalışma yürüten kamu yararına çalışan sivil toplum kurumlarının 2011-2018 yılları arasında yaptığı tüm faaliyetlere dair bilgiler kurumların konuya ilişkin değerlendirmeleri ile birlikte verilmiştir. Bu bölümde, sözkonusu kurumlara ait faaliyet raporları, web site taramaları ve mülakatlar üzerinden bir önceki bölümde ortaya konan veriler analiz edilmektedir. Bu minvalde bulgular toplum, devlet, sivil toplum gibi farklı açılardan dört başlık altında değerlendirilmiştir.

3.1. Suriyeli Mülteci Çalışmalarına Reaksiyonu Üzerinden “Toplumdaki Yansımaları ile Suriye Krizi”

Birinci bölümünde ele alınan toplumsal algı araştırmalarından anlaşılacağı gibi toplum her ne kadar bazı noktalarda (kaynakları paylaşma vb.) Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz bir algı geliştirse; sivil toplum örgütleri ile yapılan çalışma göstermiştir ki 2011 yılından 2018’e kadar geçen süre zarfında toplum sağduyusunu korumuştur. Zira çalışma yürüten sivil toplum kuruluşları resmi olmayan rakamlara göre 4 milyona ulaşan büyüklükte bir kitlesel göçle gelen Suriyeli mültecilere yönelik faaliyetlerini devam ettirmek noktasında toplumdan kaydadeğer ölçüde maddi-manevi destek bulduklarını ifade etmişlerdir.

Üstelik Türkiye’deki mültecilerin sadece %8’inin kamplarda ve nispeten toplumdan izole yaşarken %92’den fazlasının kentlerde yaşadığı dikkate alınırsa mültecilerin tamamına yakınının toplumla iç içe yaşadığı görülecektir. Bu durum, mülteciler konusunu çok daha kritik ve kırılğan bir zemine taşımaktadır. Çünkü böyle bir durumda toplumsal kabul-toplumsal dışlama eğiliminin ne kadar önem kazandığı aşikardır.⁸³ Kısacası toplum, gelen göçün tamamına yakın bir kısmı ile günlük hayatta doğrudan ilişki kurmaktadır. Büyük çatışmaları doğurabilecek bu ortama rağmen genel anlamda toplum-sığınmacı ilişkisi güvenli bir şekilde seyretmiştir.

⁸³ A.g.e., s.17

Diğer taraftan sivil toplum kuruluşları ile yapılan görüşmeler Suriyeli mültecilere karşı toplumsal ilginin savaşın başlangıcında daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, toplumun giderek durumu benimsediğini işaret ediyor olabilir.

Ayrıca kuruluşların hepsi konunun medyadaki temsili ile kamusal gündemde yer alması ve bağışlar arasında doğrudan bir ilişki olduğunu, çünkü kamunun hatırlatıldıkça eyleme geçtiğini ifade etmiştir. Özellikle Halep olaylarının fonları arttırdığı, olaylar toplum vicdanına etkisi derecesinde STK'lara toplumdaki katkı ve gönüllü katılımın fazlaştığı belirtilmiştir.

Dolayısıyla her bir sivil toplum örgütü tarafından kamuyu konular hakkında güncellemenin ne kadar etkili ve önemli olduğu tecrübe edilmiş ve medyanın etkin kullanımı ile faaliyet/kampanyaların duyurulmasına yönelinmiştir. Bu durum vakfları saha operasyonları kadar konunun her daim gündemde tutulması için farkındalık çalışmalarına da ağırlık vermeye itmiştir.

Ayrıca bu yardım faaliyetleri sırasında medyadaki temsilin yanısıra toplumun bağışların yerine ulaştığına kanaat getirmesinin de fon artışına sebep olduğu sivil toplum kurumları tarafından gözlemlenmiş bir diğer husus olmuştur.

İncelemeler, toplumun kampanyalara iştirak etmede en fazla tercih ettiği yöntemin SMS yöntemi (Kısa Mesaj ile küçük meblağlarda bağışta bulunma) olduğunu ortaya çıkarmıştır.

3.2. STK'ları Zorlayan Yönleri ile Suriye Krizi

Araştırma bulguları göstermiştir ki dört sivil toplum kurumunun üçü Suriye krizi kapsamında yürüttükleri çalışmalarda en büyük sıkıntıyı başlarda devletin Suriyeden gelen insanları “misafir” olarak tanımlaması olmuştur .

Çünkü bu durum sığınmacı, mülteci gibi herhangi bir statüden doğan haklardan yararlanamamak anlamına gelmektedir. Aynı zamanda misafir tanımı entegrasyon sürecini de zorlaştırmıştır. Muğlak bir tanım olarak sürecin öngörülmesinde ve dolayısıyla planlanmasında zorluk teşkil etmiştir.

Bu hususun ardından en çok dile getirilen sorun bölgedeki karışıklıklar olmuştur. Suriye'deki krizin uluslararası vekalet savaşına dönüşmesi ile iyice tırmanan çatışma ortamı yardım faaliyetlerinin bölgeye ulaştırılması ve dağıtılmasını, insani diplomasi yürütülmesini engellemiştir.

Dengesiz yardım dağılımı da belirtilen bir diğer husustur. Bu durum örgütlerin kendi imkanları dahilinde birbirinden bağımsız bir şekilde hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Yapılan inceleme ve mülakatlar göstermiştir ki irdelenen sivil toplum kuruluşları devlet kurumları ile sıkı bir çalışma yürütürken birbirleri ile beraber hareket etmekte zorlanmaktadır. Bu alanda en kapsamlı çalışmaları yürüttüklerinden bağımsız hareket etmeleri bazı noktalarda benzer yardımların toplanmasına sebep olmuştur.

STK'ların baş etmekte zorlandıkları bir diğer konu medyadaki Suriyeli algısı olmuştur. Medyada yer alan kışkırtıcı ve genelleyci bazı haber başlıkları nedeniyle toplum mültecilere insani açıdan bakmayı bırakıp politize olmuş bir tutum geliştirdiğinde STK'ların Suriyeli mülteciler için düzenledikleri kampanyalara ilgide zayıflık, bağışlarda düşüş meydana gelmiştir. Ayrıca mültecilere yönelik haberlerin siyasi cihetten topluma aktarılması da bu doğrultuda mültecilere karşı “öteki”, “suçlu”, “istenmeyen” algısını yaymıştır.⁸⁴ Zira bu konu basın tarafınan hükümetin dış politikasını desteklemek veya karşısında durmak şeklinde iki ayrı kutupta ele alındığından mülteciler bu bağlamda ya mutlak iyi veya kötü olarak romantikleştirilmiş ya da patlamaya hazır bomba imajıyla aktarılmıştır. Bazı medya organlarının bu sorumsuz uslubu faaliyetlerinin büyük kısmını toplumdan gelen destekle yürüten STKlar için oldukça sıkıntılı bir dinamik olmuştur.

Ayrıca belirtilen bir diğer husus artık mevzuatın STKların gerisinde kalmış olmasıdır. STKların hızlı dönüşümü ve gelişimini yakalamaktan uzak olan mevzuatın artık sivil toplum faaliyetlerinin potansiyelini sınırlandırıcı bağlayıcı bir noktaya gelmesinden dolayı sıkıntı çekildiği ifade edilmiştir.

⁸⁴ Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer ve Tuğçe Çetinkaya, “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı”, **Liberal Perspektif: Analiz**, Sayı 5, Nisan 2017, s. 17

Son olarak zikredilen husus “mülteciler ile iletişim sorunu” olmuştur. Arapça bilen personel sayısının azlığı ve sığınmacıların kitlesel büyüklüğüne karşın tercüman ile çalışma yürütmenin zorluğu bir başka sıkıntı çekilen nokta olmuştur. STKlar bu sorunu bölgenin yerli sivil toplum örgütleri ile işbirliğine giderek ve/veya bölge insanını kurum bünyesinde çalışmalara dahil ederek aşmıştır.

3.3. Türk Sivil Toplum Yapılanmasına Dönük Etkileri ile Suriye Krizi

Yapılan faaliyet analizleri ve mülakatlar sivil toplum örgütleri Suriyeli mülteciler konusu ile hem devlet nezdinde hem toplum nezdinde prestij kazandığını ortaya çıkarmıştır. STK’lar Suriyeli mültecilerin gelişinin akabinde bağışlar ve gönüllü katılım üzerinden toplum tarafından ciddi destek bulmuştur.

Devlet tarafından Suriye meselesinin çözümünde çözüm planının önemli bir ayağı olarak görülmüşlerdir.

Devlet kurumlarında STK’ların itibarı arttığı, bürokratik prosedürlerin (izin alma gibi) eskiye nazaran kısaldığı ve kolaylaştırıldığı belirtilmiştir.

STKlar çok kısa zamanda kurumsal anlamda büyük ilerleme kaydettiklerini açıklamışlardır. Bu minvalde: teknik, lojistik, dökümantasyon, yardım kapsamı, personel kalifiyesi, operasyon kabiliyeti gelişme kaydedildiği belirtilen konular olmuştur.

Diğer taraftan bu gelişme en çok STK’ların genel merkezlerinin dışında kalan iller bazında yaşanmıştır. İl ve ilçeler daha kısa zamanda daha kapsamlı yardım organize edecek şekilde pratik kazanmışlardır.

Süreç içerisinde uluslararası örgütler ile ilişkiler güçlenmiştir. Bölgede edinilen bilgilerin paylaşımı, çözüm arayışları için toplantı, kongre, sempozyum gibi organizasyonlar düzenlenerek sık sık biraraya gelinmiştir. Ayrıca birçok uluslararası kuruluş yardımlarını sözkonusu yerli stklar üzerinden ulaştırmayı tercih etmişlerdir. Sadece IHH vakfı 92 uluslararası kuruluş ile yardımları bölgeye ulaştırmak üzerine işbirliği yapmıştır.

Diğer taraftan irdelenen STK'lar uluslararası veya mahalli örgütler ile birlikte faaliyet yürütürken, sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında önde gelen kuruluşlar olarak kendi aralarında işbirliği kuramamışlardır.

Aynı STK'lar Suriyede yani bir savaş bölgesinde faaliyet yürütebilmiş ve hepside çalışmalarını genel olarak planladıkları gibi ve düzenli bir şekilde yapabildiğini ifade etmiştir. Bu durum zamanla STK'ların hem bölgeyi hem krizi yönetmeyi öğrenmeleri ve yardımları koordine etmede hız kazanmaları sayesinde mümkün olmuştur. Böylece çatışmalar içinde sağlanan kısa ateşkes sürelerini operasyonlarını tamamlayabilmek için kullanabilmişlerdir.

3.4. STK'ların Faaliyetlerini Yürütürken Güç Aldığı Değerler ve Kullandıkları Dil “ İnanç Temelli-Hak Temelli STK Dilemması”

Suriyeli mülteciler için en kapsamlı ve uzun soluklu çalışma yürütmüş olmak kıstası üzerinden belirlenen yerli STK'ların web sitelerinde yapılan taramalar; ayet, hadis gibi dini değerlere atıf yapan dil kullanımı ve yardım toplamada öne çıkan kurban- adak bağışları, ramazan yardımlarından anlaşılacağı üzere bu kuruluşların dini hassasiyetleri olan STK'lar olduğunu göstermiştir.

Örneğin yapılan taramalarda bağış kampanyalarında ensar-muhacir kavramlarına çok sık rastlanmıştır. Göçmenlerin çoğunlukla din kardeşi, kardeş ve mazlum şeklinde tanımlandığı görülmüştür. Bağışlar noktasında dini yükümlülükler hatırlatılmıştır.

“İster zekâtınızdan ister hayrınızdan sadece 100 TL ayırarak ihtiyaç sahibi bir aileye gıda kolisi bağışlayın.”⁸⁵

⁸⁵ Deniz Feneri Derneği Resmi web Sitesi, **Suriye Gıda**, https://www.denizfeneri.org.tr/proje/suriye-gida_311/ (Erişim Tarihi 20.05.2018)

“Suriyeli mazlum, mağdur ve biçâre din kardeşlerimize yüreğinizi açarak, yardımlarınızla muhâcir kardeşlerimizin ihtiyaçlarını vakfımız aracılığı ile giderebilirsiniz”⁸⁶

“Peygamberler Şehri Şanlıurfa Ramazan'da da Ensar Olmanın Mutluluğunu Yaşıyor”⁸⁷

Gıda yardımlarında kurban etlerinin ciddi payı vardır. IHH vakfı tarafından Suriyeye her yıl 10.000 civarında kurban bağışı yapılmıştır. Hüdayi Vakfı Suriye'ye giden aynı yardım turlarında bölgeye kurban bağışları üzerinden gıda yardımı ulaştırmıştır. Hayrat vakfı ise toplam 1.924.682.120 lira tutarında adak/akika/sadaka kurban bağışını yurt içinde ve bölgede dağıtmıştır. Aynı şekile Deniz Feneri Derneğinin de mülteci kamplarına ulaştırdığı gıda yardımları arasında kurban bağışları yer almaktadır.

Dolayısıyla inanç temelli stklar ensar-muhacir, kurban sadaka zekat gibi dini kavramların getirdiği ödevler üzerinden yapılan bağış kalemleri sayesinde Suriyeli mültecileri daha fazla destekleme imkanı bulmuştur. Bu da hak temelli-inanç temelli stkların arasındaki faaliyet hacminde önemli bir fark yaratmıştır.

İnanç temelli STK'ların yanında hak görüşlü STK'ların görece varlık gösterememesinde tabi ki devletin her STK'ya bu konuda faaliyet göstermesi için gerekli izinleri çıkarmamasının etkisi vardır. Devlet, toplumsal huzur ve güveni sağlayabilmek adına provakasyona çok açık olan bu konuyu takipte tutabilmek diğer bir deyişle kontrolü yitirmemek adına sınırlı paydaşlarla yürütmeyi tercih etmiştir. Devletin birlikte çalıştığı STK'lar arasında inanç temelli STK'ların ağırlıkta olduğu görülmüştür. Buradan hareketle hak temelli STK'lar, devletten faaliyetlerini yürütmek için gerekli fonu sağlayamadıklarını belirtmektedir. Ancak bu durumda bazı hak temelli STK'ların mülteci konusuna insani açıdan ziyade siyasi cihetten yaklaşımlarının da payı vardır. Konuyu daha çok hükümetin dış politikası çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Yine de bu bulguyu tam anlamıyla analiz etmek, üzerinde durulması gereken başka bir araştırma konusudur.

⁸⁶Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, **Suriyeli Kardeşlerimize Ensar Olma Vakti**, <http://hudayivakfi.org/suriyeli-kardeslerimize-ensar-olma-vakti.html> (Erişim Tarihi 23.05.2018)

⁸⁷ Hayrat Yardım Vakfı, **Peygamberler Şehri Şanlıurfa Ramazan'da da Ensar**, <https://www.hayratyardim.org/tr/haberler/icerik/1676/peygamberler-sehri-sanliurfa-ramazanda-da-ensar-olmanin-mutlulugunu-yasiyor> (Erişim Tarihi 25.05.2018)

Murat Erdoğan'ın 2011-2016 yılları arasında görsel ve yazılı medyada mültecilerin temsil edilmesini araştırdığı çalışmasında mülteciler konusunun iktidara yakın olan medyada bir "fedakarlık, dayanışma, cömertlik ve iyilik" alanı olarak dile gelirken, muhalefete göre konu bir öngörüsüzlük ve yanlışlıklar yumağı şeklinde ele alındığını tespit etmiştir.⁸⁸

Bu durum Suriyeli mülteciler konusunda hak temelli STKlar ile inanç temelli STKlar arasındaki farkı açıklamaya da yardımcı olmaktadır. Yine de bu açıklamalardan yola çıkarak hak temelli STKların suriyeli mültecileri görmezden geldiği anlamı çıkarılamaz. Ancak şuda bir gerçektir ki siyasi, dini, sosyal kimlikler sivil toplum örgütlerinin konuya nasıl ve ne kadar yaklaştığı noktasında belirleyici olmuştur.

3.5. Stk-Devlet İlişkilerine Suriyeli Etkileri İle Suriyeli Sığınmacı Çalışmaları

Çalışmanın başta 9 yerli STK ile planlandığı daha önceki kısımlarda belirtmişti. Ancak görüşmeler esnasında birçoğunun sınırlı şekilde bilgilendirmede bulunduğu, sivil toplum kurumu olmanın ilk ve önemli düsturu olan şeffaflığın tam anlamıyla sağlanamadığı farkedilmiş ve nedeni araştırıldığında STKların duyduğu tedirginliğin Türk sivil toplum tarihinde devlet ile olan kırılğan ilişkide yattığı anlaşılmıştır. (STK'lar içinden araştırmanın yürütülmesi için seçilen sosyal yardım ve dayanışma alanında izin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşlar kurumsallıklarıyla doğru orantılı olarak şeffaf hareket etmekte olan STKlardır.)

Sosyal dayanışma ve yardımlaşma alanında faaliyet gösteren ve varlığını bir dini topluluğa dayandıran STK'lar geçmiş yıllarda çok acı tecrübeler yaşadıklarını bu yüzden kendilerini ifade etmek noktasında hala tedirginlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Fakat Suriyeli mülteciler sorunlu STK-devlet ilişkileri için genele yaymamakla beraber önemli bir dönüm noktası olmuştur denilebilir. Devlet böylesi hassas ve zor bir süreci belirlediği STK'lar ile, onlardan güç alarak ve aynı zamanda onları destekleyerek atlatma yoluna gitmiştir.

⁸⁸Bkz: Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer ve Tuğçe Çetinkaya, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı", **Liberal Perspektif: Analiz**, Sayı 5, Nisan 2017.

Ayrıca devlet yukarıda bahsedilmiş olan çatışma halinden sivil toplum örgütlerini ödüllendirme ve teşvik etme doğrultusunda hareket etme eğilimi göstermiştir. Bu anlamda analiz edilen STKların web sitelerinde taranan haberlerde devletin sözkonusu STKları Suriyeli mülteciler konusunda gösterdikleri gayretler ve devlet kurumlarıyla yürüttükleri çalışmalara binaen birçok kez onure etmek adına ödül törenleri düzenlediği görülmüştür. 2012 yılında dönemin Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım STK'lara ödül takdim ettiği törende sarfettiği sözler devlet-STK ilişkileri açısından önem arz etmektedir.

"Onları ödüllendirdikçe, onların bağış yapma arzuları daha fazla artacak ve bu kervan daha da kararlı bir şekilde yürümeye devam edecek. Bu hayır kurumlarında menfaat yok, ihale yok, para-pul yok. Burada huzur var. Burada yardım etmenin verdiği bahtiyarlık var"

Yine bu doğrultuda aynı törende konuşma yapan dönemin Türk Kızılayı Genel Başkanı Ahmet Lüfti Akarın sözleri de bu ikili ilişkinin çekişmeli geçmişi hakkında fikir vermektedir.

"İHH, Deniz Feneri gibi zamanında Kızılay ile rakipmiş gibi gösterilen, bir rekabet havası yaratılan tüm sivil toplum örgütlerini Türk Kızılayı olarak kucaklıyoruz. İyilik yolunda beraberce, kol kola, omuz omuza hizmet etmeyi öngörüyoruz"⁸⁹

Beri taraftan sivil toplum örgütlerinin de devletle olan ilişkilerini sıcak tutmaya gayret ettiği görülmüştür. İlgili kurum ve kişilere ziyaretler düzenlenmiş, görüş ve faaliyetler paylaşılmıştır. Bu tablo iki aktörün birbiri ile hareket etmeyi öğrenmesi ve bundan sonrasında ilişkilerin daha sağlıklı bir zemine oturtulması açısından çok önemli bir gelişmedir.

⁸⁹ Deniz Feneri Derneği, 05.01.2012, https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/deniz-feneri-ne-kizilay-dan-madalya_3026/ (Erişim Tarihi 24.05.2018)

Sonuç

Belirlenen STK'lar ile yapılan çalışma göstermiştir ki Suriyeli mülteciler meselesinin Türk sivil toplum yapılanması üzerinde dönüştürücü bir etkisi olmuştur. STK'ların operasyon kabiliyeti gerek süre gerek teknik açıdan ciddi bir gelişme göstermiş, uluslararası kurumlarla işbirliği artmış, devlet kurumları nezdinde itibar kazanmış, devlet ile olan ilişkileri gelişmiş, medyayı daha etkili kullanma eğilimi göstermiştir. Aynı zamanda bu mesele STKları düşünsel anlamda da değişime itmiştir. Kurumlar yardımların içeriği konusunda sorgulamaya gitmişler, sosyal yardım faaliyetlerini gıda kolisi, yakacak, çadır vb. insani yardım içerikli ayni-nakdi yardım ulaştırmanın ötesine taşıyarak daha uzun vadeli ve sürdürülebilir yardım faaliyetleri için arayışa girmişlerdir. Özellikle çocukların eğitimi sözkonusu tüm kurumlar için en önemli faaliyet alanı olarak görülmüştür.

Aynı zamanda 2011 yılından 2018'e kadar geçen süre zarfında yapılmış faaliyetler değerlendirildiğinde Suriyeli mülteciler konusunda STK'ların bu meselenin mülteciler, toplum ve devlet açısından daha yumuşak bir zeminde çözülmesi noktasında yadsınamaz bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Mültecilerin hayatlarını idame ettirebilmeleri ve Türkiye'deki kültüre adapte olmaları için çalışılmış, eğitim ve hukuki destek verilmiş, toplum mültecilerin durumu hakkında sürekli bilgilendirilerek toplumsal vicdan canlı tutulmuş böylece mülteciler ve halk arasında muhtemel çatışmaların önü alınmaya çalışılmıştır.

İncelenen Sivil toplum kurumlarının süreç içerisinde yardımlarını katlayarak arttırdıkları saptanmıştır. Örneğin Aziz Mahmud Hüdayi Vakfının 2013 yılında 106 bin 954 lira ile başladığı Suriyeliler için yardım faaliyetlerinin bütçesini, 2017 yılında 10 milyon 34 bin 145 Türk lirasına çıkarmıştır. Deniz Feneri Derneği 2012 yılında Suriyeli sığınmacılar için toplamda 3.542.781.68 TL olan yardım bütçesini sadece bir yıl sonra 21.542.893.45 liraya çıkarmıştır.

Hayrat Vakfının 2013 yılında Suriyelilere yönelik yürüttüğü yardım kampanyaları ve projeler için kullandığı bütçe 1 milyon 95 bin 389 Türk lirası iken, 2018'in ilk çeyreğine kadar bu projelerin mali hacmi 14 milyon 835 bin 129 Türk lirasına ulaşmıştır. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı ise Suriyeli mültecilere yurt içi ve yurt dışında 2012 yılında 20 milyon 899 bin 617 Türk lirası tutarında yardım faaliyetleri yürütmüş, 2018 yılında ise yürütülen faaliyetler 321 milyon 633 bin 815 dolar tutarında bir hacme ulaşmıştır.

Bu bütçeler 2012-2013 yıllarında ağırlıklı olarak acil yardım faaliyetleri ve gıda için kullanılırken zamanla ev, okul, sağlık merkezi, yetimhane inşaaası, rehabilitasyon programları, protez klinikleri gibi daha uzun vadeli ve profesyonel nitelikli yardım faaliyetleri için sarf edilmiştir.

STK'lar çalışmalarını genel olarak AFAD ve Kızılay ile birlikte organize etmiş ve mali desteğin önemli bir kısmını devletten ve toplumdan aldıklarını belirtmişlerdir. Bu süreç kamunun sivil toplum yapılanmasına karşı ilgisi, devletin tarihsel süreçte sivil örgütlenmeye karşı tutumunda dönüm noktası sayılabilecek niteliktedir.

Ancak devlet, toplum ve STK'ların kendi kurumlarına yönelik görülen iyileşmelere kurumların birbirleri ile koordinasyonunda rastlanamamıştır. Kurumların birarada çalışma yürütmeye dair olumsuz bir yaklaşımı vardır. Zaten incelenen faaliyet raporları da bu durumu tasdik etmektedir ki bu durumun sonuçları her STK tarafından (benzer koordinasyonlara yığılan yardımlar vb. şeklinde) dile getirilmiştir. Bu açıdan sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında önde gelen örneklerden olan bu sivil toplum kurumlarının kritik toplumsal konularda birlikte hareket etme yetisi kazanması adına çalışmalar yapmak gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü ayrı hareket etmenin bir getirisi olarak zaman ve kaynakları yönetmede yaşanan sıkıntıları ancak bu şekilde aşmak mümkün olacaktır.

Son olarak, Türkiye siyasi-toplumsal tarihinde ve sivil toplum yapılanmasında önemli bir dönüm noktası olan Suriyeli mültecilere yardım faaliyetleri üzerine çok daha fazla düşünmesi ve bu konunun daha derin ve kapsamlı bir şekilde araştırılması gerekmektedir.

Umulur ki bu çalışma ile konuya bir nebze olsun katkı sunmak ve en azından çalışmaların bir kısmını literatüre kazandırmak mümkün olmuştur.

Kaynakça

- Akbaş, Zafer, Veysel Babahanoğlu ve Ercan Yelman, “Türkiyenin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğe ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, **1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Elazığ, 13-15 Ekim 2016, ss. 96-108.
- Altundeğer, Nurettin ve Yılmaz, M. Ertuğrul. “İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye’ye Faturası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt no 21, Sayı 1, 2016, ss. 289-301.
- Canyurt, Dilek. “Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler” **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 48, Mart-Nisan 2015, ss.127-146.
- Çebi, Emrin. “The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians”, **Turkish Journal of Middle Eastern Studies**, Special Issue, 2017, ss. 135-170. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/365570> (Erişim Tarihi 19.05.2018)
- Çiçekşögüt, Adem. “Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü”, **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2012, ss. 1-20. (Aktaran: Nurcan, 2012)
- Çorabatır, Metin ve Hassa, Fikret. **İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, Sivil Toplum Orgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**. IGAM. Ankara, 2013.
- Deniz Feneri Derneği Faaliyet Raporu, 2017, s.3
- DW, “Türkiye’de Mülteci Sayısı Tahmin Edilenden Daha Yüksek”, 20.06.2017, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-tahmin-edilenden-y%C3%BCksek/a-39323369> (Erişim Tarihi 02.05.2018)
- Erdoğan, M.Murat ve Ayhan Kaya. **Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Erdoğan, Murat. **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri/Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği**. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Ocak 2017.

- Erdoğan, Murat. “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, **Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi**, Ankara, 2015.
- Erdoğan, Murat, Yudum Kavukçuer ve Tuğçe Çetinkaya, “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı”, **Liberal Perspektif: Analiz**, Sayı 5, Nisan 2017.
- Ekonomistler Platformu, “Suriyeli Gündem Araştırması”, 2017.
- Ersen, Tefik Başak. “Türkiye’de STK’lar ve Son 10 Yıl”, **Aljazeera Turk**, 04. Şubat 2016 <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-stklar-ve-son-10-yil> (Erişim Tarihi 03.05.2018)
- Güranlı, Zeynep. “İşte 3 yıl sonunda Türkiye’deki Suriyeliler’İN Durumu” **Hürriyet**, 25.05.2015.
- Hülya Karabağlı, “Suriye Dostluk Derneği: Türkiye’de 1 Milyonu Kayıt Dışı 4 Milyon Suriyeli Var”, **T24**, 11 Temmuz 2016. (Erişim Tarihi 28.04.2018)
- İHH, **İHH Suriye Faaliyet Raporu**, İstanbul, Mart 2011-Temmuz 2017, s.3-37
- İHH, **İnsani Yardım Vakfı Suriye Raporu**, Mayıs 2011- Kasım 2012, s.6
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, **Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**, Ankara, 2013.
- Mackreath, Helen ve Şevin Gülfer Sağnıç. **Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler**, Yurttaşlık Derneği Toplumsal Mutabakat, Barış ve İnsani Güvenlik Çalışmaları, İstanbul, Mart 2017.
- Nasıh Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, Beyza. “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”. **AÜHFD**. 62 (4), 2013, ss. 1007-1061. (Aktaran: Peker, Sancar, 2001)
- Odman, Tefik. **Mülteci Hukuku**, Ankara, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 1995.
- Orhan, Oytun. “Suriye İç Savaşı ve Ortadoğu’da Güvenlik”, **Orsam Ortadoğu Analiz**, Cilt 6, Sayı 63, Temmuz-Ağustos 2014, ss.36-39.
- Sandal, Ersin Kaya, Mesut Hançerkıran ve Mehmet Tıraş, “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, Cilt 15, Sayı 2, 2016, ss. 461-483.
- Sivil Toplum Kuruluşları için Teknik Destek Projesi. **TACSO E-Bülten Özel Sayı: Sığınmacı ve Mültecilerle Çalışan STK’lar ve Sivil İnisiyatifler**, 2015.

- “Süleyman Soylu: Türkiye’de bugün halen göçmen, mülteci olarak bulunan insan sayısı 3 milyon 551 bin 78 kişi”, **Hürriyet**, 15.02.2017. <http://www.hurriyet.com.tr/suleyman-soylu-turkiyede-bugun-halen-gocmen-40366711> (Erişim Tarihi 28.04.2018)
- Sönmez, Mehmet Emin ve Fatih Adıgüzel. “Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**. Vol.16, Nu.3, 2017, ss. 797-807.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. 09.12.2016. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560 (Erişim tarihi 27.04.2018)
- T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/DernekIslemleri/izne-tabi-islem/izin-almadan-yardim-toplama.aspx> (Erişim Tarihi 05.05.2018)
- The UN Refugee Agency. “Global Trends: Forced Displacement in 2016”. **UNHCR**. 19 June 2017.
- The UN Refugee Agency, **Protecting Refugees and the Role of UNHCR**, UNHCR. 2014. <http://www.unhcr.org/509a836e9.pdf> (Erişim Tarihi 11.20.2017).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu. **Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu**, Ankara, 2010.
- Ulutaş, Ufuk ve Kılıç Buğra Kanat ve Can Acun. “Sınırları Aşan Kriz Suriye”, **SETA Analiz**, Sayı 120, Mart 2015.
- Uzun, Elif. “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2016, ss. 60-85.
- Yazgan, Pınar, Deniz Eroğlu Utku ve İbrahim Sirkeci, “Syrian Crisis and Migration”, **Migration Letters**, Transnational Press London, UK, Vol.1, No.3, 2015, ss. 181-192.
- Yentürk, Nurhan ve Karamani, Arzu. “Sivil Toplum Nedir?-Murat Belge”, **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, No: 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. İstanbul. 2003, ss.1-25

https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/belge_std_1.pdf (Erişim Tarihi 11.05.2018)

- Yılmaz, Halim. **Türkiye`de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği- Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler**. Mazlumder. İstanbul, Eylül 2013.
- Werker, Eric D. ve Faisal Z. Ahmed, **What Do Non-Governmental Organizations Do?** December 2007. <https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/08-041.pdf> (Erişim Tarihi 13.05.2017)

